

Zitting van Woensdag 23 September 1936.

ARTIKEL 208.

De praeses opent de zitting; laat zingen Psalm 89 : 8 en gaat voor in gebed. Opening.

ARTIKEL 209.

De praeses houdt appèl-nominaal: ds G. van der Zanden is opgekomen in plaats van den primus ds Van Loon en betuigt door op te staan instemming met de belijdenisschriften; eveneens ouderling R. Smit, opgekomen in plaats van ouderling Scholtens; ouderling Beukenkamp is weer present. Appèl-nominaal.

ARTIKEL 210.

De acta worden gelezen en vastgesteld. Acta.

ARTIKEL 211.

Van den kamerheer van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana is het volgend schrijven ingekomen: Antwoord-schrijven van Prinses Juliana.

In opdracht van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana heb ik de eer de generale synode van de gereformeerde kerken te Amsterdam vergaderd Haren dank over te brengen voor de gelukwenschen, Hare Koninklijke Hoogheid aangeboden ter gelegenheid van Hoogstderzelver verloving met Prins Bernhard van Lippe-Biesterfeld.

ARTIKEL 212.

De praeses stelt aan de orde het voorstel van de meerderheid van commissie I met bijgevoegde leden inzake het voorstel dr Polman-Van der Vegt en anderen (cf. artikel 170); hij herinnert dat de algemeene beschouwingen reeds in een vorige vergadering zijn gehouden en verzoekt dat men zich bij de bespreking strikt houde aan het voorstel. Voorstel dr Polman-Van der Vegt.

Na ampele bespreking in eerste en tweede ronde wordt eerst in stemming gebracht het advies van prof. Greijdanus, overgenomen door ds Duursema:

de synode,

overwegende, dat waarheden als de twee naturen van Christus en de onsterfelijkheid der ziel reeds in onze belijdenisschriften beliden worden;

en dat het niet gewenscht is, die, door ze in handen van een studiecmissie te geven, voor te stellen als confessioneel nog niet bepaald;

en dat inzake onderwerpen als algemeene en bijzondere genade, gezien ook de historie betreffende dergelijke punten in 1920 en volgende jaren, het niet gewenscht mag heeten, dat zij daarvoor ééne of meer studiecmissies ter oplossing instelt;

besluit op het voorstel van dr A. D. R. Polman en ds W. H. van der Vegt niet verder in te gaan.

Dit voorstel wordt verworpen.

Daarna brengt de praeses in stemming het amendement van ds Den Houting, waarbij wordt voorgesteld na het woordeke „en” in den laatsten regel van de tweede conclusie onder *a* in te voegen de woorden: *zoowel deze opvattingen als de tot nog toe gangbare leeringen waarvan zij afwijken.*

Dit amendement wordt eveneens verworpen.

Nadat ds Idema het advies van de acht leden der commissie (cf. artikel 165) heeft ingediend, brengt de praeses het redactioneel eenigszins gewijzigde voorstel van commissie I met bijgevoegde leden in stemming. Het luidt:

de synode,

gelet op het feit, dat er in onze kerken opvattingen worden voorgedragen, welke van de tot nog toe gangbare leeringen afwijken,

en dat eenerzijds de voorstanders dezer opvattingen gelooven en verzekeren, dat ze geheel conform Schrift en belijdenis zijn, terwijl anderzijds door menigeen in onze kerken de vraag is gesteld, of deze voorgedragen opvattingen wel in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis;

van oordeel, dat zulk een onzekerheid niet mag worden bestendig; besluit:

1° tenminste zeven deputaten ad hoc te benoemen;

2° dezen deputaten op te dragen:

a. de bedoelde opvattingen, welke betrekking hebben op de onderwerpen (in alfabetische orde): Algemeene genade, Genadeverbond, Onsterfelijkheid der ziel, Pluriformiteit der kerk, Vereeniging van de beide naturen van Christus, Zelfonderzoek, naar haar zakelijke beteekenis te onderzoeken en te toetsen aan Schrift en belijdenis en

b. daarover op de volgende synode rapport uit te brengen en haar daarin met advies te dienen.

Dit voorstel wordt aangenomen.

De praeses dankt de synode voor de wijze waarop de discussie is gevoerd en schorst de morgenzitting.

ARTIKEL 213.

Aanvulling
art. XII van K.O.

De praeses opent de middagzitting; laat zingen Psalm 99 : 8, en stelt aan de orde het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.) ter aanvulling van artikel XII K.O., Q a en het voor-

stel van dezelfde synode *ter aanvulling van de regeling omtrent de hoogleeraren te Amsterdam en te Kampen, Q b*, waarover prof. Kuyper rapporteert namens commissie III [bijlage XLV].

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

1° het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland (N.G.), om aan artikel XII K.O. een aanvullende bepaling toe te voegen om de positie te regelen van dienaren des Woords, die in een anderen dienst ten bate van de kerk in het algemeen of tot zoodanigen arbeid, die een geestelijk karakter draagt en met de roeping tot verkondiging van het Evangelie in verband staat, geroepen worden, niet aan te nemen, omdat door het besluit van de generale synode van Leeuwarden, 1920, artikel 150 alinea 6, de algemeene regelen, hoe te handelen is met zulke dienaren des Woords, genoegzaam zijn aangegeven en over de vraag, of deze regeling in de Kerkenorde behoort opgenomen te worden beter beslist kan worden, wanneer eventueel tot een generale revisie der Kerkenorde zou besloten worden;

2° maar wel uit te spreken, dat bij gebleken noodzakelijkheid van tuchttoefening over dienaren des Woords, die nadat ze van hun dienstwerk ontslagen zijn den naam en eere van dienaar des Woords behouden, maar niet als lidmaat behooren tot de kerk, waaraan zij nog ambtelijk verbonden blijven, de beide kerken onder wier toezicht ze dan komen te staan zich met elkander in verbinding hebben te stellen om gezamenlijk tot een eenparige beslissing te komen omtrent de toepassing der tucht. Bij verschil van meening dienaangaande zullen beide kerken zich te wenden hebben tot haar respectieve classes, opdat deze gezamenlijk tot een beslissing komen en

3° een drietal deputaten te benoemen, die tot opdracht ontvangen de volgende generale synode van advies te dienen inzake de vraag of de thans bestaande bepalingen omtrent de tuchttoefening over hoogleeraren in de theologie behooren gewijzigd te worden en zoo ja welke wijzigingen dan behooren aangebracht te worden.

ARTIKEL 214.

Ds De Vries rapporteert namens commissie II over het *Rapport van de deputaten der generale synode van Middelburg voor de kas tot steun bij uitvoering van artikel XIII K.O.*, rapporteur ds A. Schweitzer, F 1 [bijlage XLVIa en XLVIb], en verder over het *verzoek van de classis Batavia te dezer zake*, F 9.

Art. XIII K.O.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

1° de deputaten en inzonderheid ds A. Schweitzer dank te zeggen voor allen arbeid, dien zij in dezen hebben verricht;

2° de handelingen der deputaten goed te keuren en hun décharge te verleenen van wat betreft het gevoerde finantieele beheer;

3° instemming te betuigen met de gedachte der deputaten, dat aansluiting bij een levensverzekeringmaatschappij niet gewenscht en niet doenlijk is;

4° op het voorstel der deputaten inzake landelijke samenwerking niet in te gaan en dus te blijven bij de uitspraak van Arnhem, 1930, Acta artikel 308;

5° de uitspraak van Middelburg, 1933, Acta artikel 191 sub b 1° aldus aan te vullen, dat bij het in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordig tractement de vermindering maximaal op 20 % valt te stellen;

6° de percentagecijfers voor artikel XIII K.O. als volgt vast te stellen:

Groningen	12½ %	Noord-Holland	12½ %
Friesland (N.G.)	8 %	Zuid-Holland (N.G.)	12½ %
Friesland (Z.G.)	6 %	Zuid-Holland (Z.G.)	14 %
Drenthe	4½ %	Zeeland	5½ %
Overijssel	7½ %	N.-Brabant en Limburg	3 %
Gelderland	7½ %	Oost-Friesland en Bentheim	½ %
Utrecht	5 %	Batavia	1 %

7° voor wat betreft de regeling naar artikel XIII K.O. ten aanzien van de classis Batavia aan de te benoemen deputaten ad artikel XIII K.O. op te dragen ten dezen, in overleg met de classis Batavia, een regeling te treffen, zoodat deze regeling niet tot de volgende synode op bekrachtiging behoeft te wachten.

De praeses wenscht ds Schweitzer geluk met het voorrecht, dat hij gedurende een periode van vijf en twintig jaren telkens weer door de opeenvolgende synoden werd benoemd tot deputaat naar artikel XIII K.O., en dat de deputaten naar genoemd artikel hem steeds weer aanwezen tot hun secretaris-penningmeester; hij dankt hem voor al den arbeid in dezen voor de kerken gedaan, een arbeid die niet gering was. God geve hem nog lang werkzaam te mogen zijn ten dienste der kerken!

Ouderling Heemskerk stelt voor nog een achtste conclusie aan de vorige toe te voegen. De praeses verschuift de behandeling daarvan tot een volgende vergadering, als dit voorstel dan schriftelijk zal zijn ingediend.

ARTIKEL 215.

Art. XIII K.O.
landelijke
samenwerking.

Ds De Vries rapporteert namens dezelfde commissie over het *voorstel* van de particuliere synode van Noord-Holland inzake *landelijke samenwerking*, F 2.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode op dit voorstel niet in te gaan en verwijst daarbij naar de uitspraak van de synode van Arnhem, 1930, Acta artikel 308.

ARTIKEL 216.

Pensioen
ds Prinsen.

Verder rapporteert ds De Vries namens de vorige commissie over het *verzoek* van de particuliere synode van Overijssel *om revisie van*

het besluit der generale synode van Middelburg, 1933, Acta artikel 185, inzake het niet-brengen van het pensioen van ds E. Prinsen op de begroting van 1933/1934, F 3 [bijlage XLVII].

Overeenkomstig het advies der commissie besluit de synode uit te spreken aan dit verzoek niet te kunnen voldoen.

ARTIKEL 217.

Eindelijk rapporteert ds De Vries namens de genoemde commissie over het *schrijven* van de gereformeerde kerk van Kampen inzake *de regeling van het emeritaat in onze kerken*, met als bijlagen een paar adviezen, F 7. Art. XIII K.O.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode aan den genoemden kerkeraad te antwoorden:

1° dat de synode met belangstelling heeft kennis genomen van zijn schrijven inzake artikel XIII K.O. en van het belangrijke rapport van br J. H. Kok met bijlagen;

2° dat zij gaarne gebruik heeft gemaakt van het aanbod aan alle leden der synode een exemplaar van het rapport van br J. H. Kok te mogen verstrekken;

3° dat zij den kerkeraad dankt voor zijn schrijven en voor de toezending van het rapport met bijlagen aan de synode en

4° dat zij verder verwijst naar de besluiten inzake artikel XIII K.O., genomen door deze synode.

ARTIKEL 218.

Dr Van Es rapporteert namens commissie III over de *vraag* van den kerkeraad van de gereformeerde kerk van Wageningen: *is het ambt van predikant in onze kerken principieel vereenigbaar met de functie van reserve-officier in het Nederlandsche leger?* Predikant
reserve-officier.

Op voorstel van den praeses wordt de beslissing aangehouden (cf. artikel 223).

ARTIKEL 219.

De assessor gaat voor in dankzegging. De praeses sluit de zitting. Sluiting.

Zitting van Donderdag 24 September 1936.

ARTIKEL 220.

De praeses opent de zitting, laat zingen Psalm 105 : 2 en gaat voor in gebed. Opening.

ARTIKEL 221.

Appel-nominaal. De praeses houdt appèl-nominaal. Ds Van Loon is weer tegenwoordig.

ARTIKEL 222.

Acta. De acta der zitting van Woensdag 23 September worden gelezen en vastgesteld.

ARTIKEL 223.

Predikant reserve-officier. De bespreking van de conclusies omtrent de *vraag van Wageningen*, artikel 218, wordt voortgezet.
De beslissing wordt aangehouden (cf. artikel 259).

ARTIKEL 224.

Voorstel Heemskerk, inz. art. XIII K.O. Ouderling Heemskerk wenscht aan de conclusies omtrent *artikel XIII K.O.* nog als achtste te zien toegevoegd:
aan de te benoemen deputaten op te dragen bij de volgende synode tijdig in te dienen een voorstel om te voorzien in de te verwachten behoeften ingevolge artikel XIII der Kerkorde, hetzij door de stichting van een eigen fonds der gezamenlijke kerken, hetzij door een onderling fonds voor emeriteeringsgelden en weduwen- en weezenverzorging der gezamenlijke bedienaren des Goddelijken Woords in onze kerken.
Na eenige bespreking wordt dit voorstel door br Heemskerk teruggenomen.

ARTIKEL 225.

Cl. Stadskanaal inz. art. XIII K.O. Namens commissie II rapporteert ds Bouma over een *bezwaarschrift* van de classis Stadskanaal inzake de *uitvoering van artikel XIII K.O.*, F 6 [bijlage XLVIII].
Op voorstel van de commissie besluit de synode het bezwaarschrift van de classis Stadskanaal af te wijzen, omdat geen genoegzame argumenteering wordt gegeven, doch haar te adviseeren zich, indien noodig, te wenden tot de te benoemen deputaten naar artikel XIII Kerkorde.

ARTIKEL 226.

Ds H. Brinkman inz. art. XIII K.O. Voorts rapporteert ds Bouma namens commissie II over een *schrijven* van ds H. Brinkman inzake de *bepalingen der synode van Middelburg omtrent artikel XIII K.O.*, F 8 [bijlage XLIX].
De synode besluit overeenkomstig het voorstel der commissie: aan ds H. Brinkman te Harmelen te berichten, dat de door hem

aangegeven mogelijkheid van misbruik der bepalingen van Middelburg 1933 ondervangen is door de op voorstel van deputaten ad artikel XIII Kerkorde gedane uitspraak van de tegenwoordige synode, „dat bij het in overeenstemming brengen van een vroeger toegekend pensioen met het tegenwoordige traktement, de vermindering maximaal valt te stellen op 20%”.

ARTIKEL 227.

Ook rapporteert ds Bouma namens commissie II over een *voorstel* van de kerk van Vianen tot *wijziging van de kerkelijke examens* K e [bijlage L].

Kerkelijke examens.

In overeenstemming met het voorstel der commissie spreekt de synode uit:

dat zij geen aanleiding ziet, een wijziging in de tegenwoordige regeling der kerkelijke examens aan te brengen, vertrouwende, dat genoegzaam rekening zal worden gehouden met het karakter der kerkelijke examens.

ARTIKEL 228.

Ds Douma rapporteert namens commissie IV over de *Opleidings-school op Java*, S 1 Zendingsrapport 22.

Opleidingsschool op Java.

Op voorstel der commissie besluit de synode:

1° haar blijdschap uit te spreken over den bloei der school en haar dank te betuigen aan de docenten en den buitengewonen leeraar;

2° goed te keuren de overeenkomst, gesloten tusschen den kerkeraad te Delft en dr J. H. Bavinck;

3° goed te keuren de instructie aan den heer J. D. Wolterbeek verstrekt en

4° de regeling van de kindergelden voor de docenten vast te stellen als volgt:

A. in actieven dienst:

a. voor elk kind, dat te huis is f 15.— per maand;

b. voor elk kind, dat hetzij in Nederland, hetzij in Indië buiten eigen woonplaats een middelbare- of hoogeschool bezoekt, f 500.— per jaar;

B. bij emeriteering:

a. voor elk kind, dat niet in eigen onderhoud kan voorzien, tot 25 jaar f 200.— per jaar;

b. bovendien bij verblijf in Nederland voor elk kind, dat een middelbare- of hoogeschool bezoekt nog f 150.— per jaar;

c. bij verder verblijf in Indië voor elk kind, dat buiten de plaats der inwoning hetzij in Nederland hetzij in Indië een middelbare- of hoogeschool bezoekt, in totaal f 500.— per jaar en

5° de finantieele handelingen der deputaten goed te keuren.

ARTIKEL 229.

Zendings-
hoogleraar.

Ds Douma rapporteert voorts namens commissie IV over den *zendingshoogleraar*, S 1 Zendingsrapport 14.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

- 1° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen:
  - a. ten aanzien van het door de synode van Arnhem 1930 blijkens artikel 272 sub 3 en 4 der Acta bepaalde diligent te blijven;
  - b. aan de volgende synode over deze zaak rapport uit te brengen en
- 2° voorts ter zake eener eventueele benoeming van een zendingshoogleraar *mutatis mutandis* de bepalingen in de bovengenoemde Acta artikel 272 met name sub 7 genoemd te doen blijven gelden.

ARTIKEL 230.

Herziening
art. XIX
Zendingsorde.

Namens commissie IV rapporteert prof. Den Hartogh over *herziening van art. XIX Zendingsorde*, S 1 Zendingsrapport 3, 3; 12 1 [bijlage LI].

Het voorstel der commissie:

in artikel XIX der Zendingsorde te doen vervallen:

„voorts indien op zijn terrein reeds één of meer inlandsche kerken geïnstitueerd zijn, het advies van de(n) ra(ad)en dier kerk(en);”
en daarvoor in de plaats te stellen:

„voorts van de classis der inlandsche kerken van zijn terrein,”
wordt aanvaard.

ARTIKEL 231.

Opleidingsschool
op Soemba.

Namens commissie IV rapporteert prof. Den Hartogh verder over S 1 Zendingsrapport 21, 1—5, 7, *de Opleidingsschool op Soemba*.

Op voorstel der commissie besluit de synode:

- 1° voor al den arbeid, door ds L. P. Krijger in twaalfjarigen trouwen dienst aan de Opleidingsschool op Soemba verricht, groote dankbaarheid uit te spreken;
- 2° blijdschap te betuigen over de aanvaarding door ds H. Bergema van de benoeming tot docent in de ontstane vacature;
- 3° met erkentelijkheid te gedenken hetgeen de verschillende zendingsvergaderingen op Soemba voor de Opleidingsschool hebben gedaan;
- 4° vast te stellen de voorloopige besluiten om de pensioenregeling voor ds Krijger en de traktements- en pensioenregeling van ds Bergema in overeenstemming te brengen met de voor de docenten van de Opleidingsschool op Java geldende regelingen en
- 5° ook de overige handelingen van de deputaten voor de zending betreffende de Opleidingsschool goed te keuren en hen te dechargeeren van de door hen genomen finantieele beslissingen.

ARTIKEL 232.

Ds Idema rapporteert namens commissie IV over de *vergaderingen* bedoeld in het Zendingsrapport, S 1, 20.

Vergadering
zendende kerken en
zendingsdeputaten.

De synode besluit in overeenstemming met het voorstel der commissie:

1° groote waardeering uit te spreken voor den gewichtigen arbeid, die door deze vergaderingen gedurende de laatste driejarige periode is verricht en

2° bij vernieuwing te besluiten de voortzetting van deze vergaderingen ten zeerste aan te bevelen en de noodzakelijke kosten, daaruit voortvloeiende, uit de generale kas te dekken.

ARTIKEL 233.

Voorts rapporteert namens commissie IV ds Idema over *Wonosobo*, S 1 Zendingsrapport 25.

Wonosobo.

De synode aanvaardt de conclusies:

1° al de bepalingen, waaronder de kerk van Heeg en de met haar samenwerkende kerken de verzorging van het zendingsterrein van Wonosobo heeft overgenomen, welke bepalingen zijn gestipuleerd in het besluit der synode van 1930, Acta artikel 120 sub 3, onveranderd te handhaven en

2° de kerk van Heeg en de met haar samenwerkende kerken te steunen met een bedrag van 90 % van de exploitatie-kosten van de zending van Wonosobo, volgens de mede door deze goedgekeurde begroting, terwijl voor onvoorziene kosten, boven of buiten die begroting gaande, 90 % mag bijgedragen worden, indien dit naar hun oordeel billijk zal zijn, met dien verstande, dat een en ander tezamen het bedrag van f 15000.— per jaar niet zal mogen overschrijden.

ARTIKEL 234.

Namens commissie IV rapporteert ds Pos over de *Keucheniusschool*, S 1 Zendingsrapport 23.

Keucheniusschool.

Op voorstel van de commissie besluit de synode:

1° de handelingen der deputaten inzake de sluiting der Keucheniusschool en in het algemeen ten opzichte van de Keucheniusschool goed te keuren;

2° bijzonderen dank te betuigen aan br J. A. Wiggers voor den gewichtigen arbeid, dien hij als directeur van de Keucheniusschool met veel bekwaamheid en toewijding verricht heeft;

3° dank uit te spreken aan de brs Allaart en Wolterbeek voor hun arbeid ten opzichte van de gebouwen der Keucheniusschool en

4° aan de te benoemen deputaten de zorg voor het beheer van de gebouwen der Keucheniusschool op te dragen.

De zitting wordt geschorst.

ARTIKEL 235.

Heropening. De praeses heropent de zitting en laat zingen Psalm 105 : 3.

ARTIKEL 236.

Chr. Holl.-inl.
kweekschool.

Ds Pos rapporteert namens commissie IV over de *Christelijke Hollandsch-inlandsche kweekschool te Solo*, S 1 Zendingsrapport 24.

Op voorstel der commissie besluit de synode:

1° de handelingen der deputaten inzake de Christelijke Hollandsch-inlandsche kweekschool goed te keuren, in het bijzonder ten opzichte van de overdracht van genoemde school aan een stichting;

2° aan br H. Meyerink den bijzonderen dank der synode te betuigen voor zijn eminente leiding als directeur en al den arbeid dien hij verricht heeft om deze school tot zulk een belangrijke zendingsinrichting te maken;

3° aan het leerarencorps van de oude kweekschool leedwezen te betuigen, dat de band met hen moest verbroken worden en hen te danken voor hun arbeid in dienst der kerken voor de zending verricht;

4° voldoening uit te spreken over de goede harmonie, waarin de tegenwoordige directeur en het personeel van de nieuwe kweekschool arbeiden en de wijze waarop zij samenwerken voor de belangen der school;

5° dank uit te spreken aan de commissie van toezicht, bestaande uit de brs Van Anandel, Bosman, Kroeskamp en Verhagen, voor de gemaakte regelingen van overdracht en de uitvoering daarvan en

6° aan de te benoemen deputaten op te dragen voor hun deel de aangelegenheden der kweekschool te behartigen.

ARTIKEL 237.

Nieuwe
opleidingsschool.

Namens commissie IV rapporteert ds Pos over een *nieuwe opleidingsschool voor het inlandsch onderwijs op Java*, S 1 Zendingsrapport 28.

Overeenkomstig het advies der commissie besluit de synode:

1° in beginsel te aanvaarden het voorstel van de Algemeene Vergadering van zendingsarbeiders op Java tot stichting van een nieuwe opleidingsschool voor inlandsche onderwijzers en

2° aan de te benoemen deputaten op te dragen met de Algemeene Vergadering nog nader in overleg te treden omtrent de finantieele consequenties en hen te machtigen, wanneer naar hun oordeel deze zaak finantieel uitvoerbaar is, tot de oprichting dezer school over te gaan en alles te doen wat in verband daarmee noodig is.

ARTIKEL 238.

Vergaderingen
zendingsarbeiders.

Namens commissie IV rapporteert ouderling Baumfalk over de *vergaderingen van zendingsarbeiders in Indië*, S 1 Zendingsrapport 30.

De synode besluit overeenkomstig het voorstel der commissie:

1° de handelingen van deputaten voor de zending met betrekking tot de vergaderingen van zendingsarbeiders op Java en Soemba goed te keuren en

2° aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen de kosten der Algemeene en Afzonderlijke vergaderingen van missionaire arbeiders te voldoen tot een maximum voor Java van f 200.— en voor Soemba van f 75.— per jaar.

ARTIKEL 239.

Ouderling Heemskerk rapporteert namens commissie IV over de *zendingsbibliotheken*, S 1 Zendingsrapport 31.

Zendings-
bibliotheken.

De synode aanvaardt het voorstel der commissie:

de handelingen van deputaten goed te keuren en, evenals door de synode van 1933 is besloten, deputaten te machtigen op eventueel verzoek f 150.— subsidie voor Midden-Java en f 100.— subsidie voor Soemba jaarlijks uit te keuren.

ARTIKEL 240.

Namens commissie IV rapporteert ouderling Heemskerk over de *finantiën der zending*, S 1 Zendingsrapport 35, 1—10.

Finantiën
der zending.

De synode besluit overeenkomstig de conclusies der commissie:

1° dank te betuigen aan de heeren W. Arntzen, J. van de Grampel en P. Ingwersen, alsmede aan den heer O. Duintjer, die den heer Ingwersen eenmaal verving, voor den op hoogen prijs gestelden arbeid door hen bij het nazien der boeken verricht;

2° aan de te benoemen deputaten voor de zending de benoeming en instrueering van quaestores naar artikel XXVI der Zendingsorde op te dragen;

3° met bijzonderen nadruk al de kerken op te wekken zich getrouw te houden aan de bepaling, dat van alle inkomsten, ook van de inzamelingen voor een bijzonder zendingsbelang en van ontvangsten met nader bepaalde bestemming, 10 % moet worden gestort in de generale kas;

4° de te benoemen deputaten te machtigen namens de generale synode zoo noodig één of meermalen een extra collecte van de kerken te vragen ten behoeve der generale kas, welk verzoek mede door de leden van het moderamen dezer synode zal worden geteekend;

5° aan de te benoemen deputaten voor de zending machtiging te verleenen, evenals de vorige synode dit deed, in geval van besliste noodzakelijkheid ter voorkoming van stagnatie in den gang der zaken, kasgeld op te nemen voor rekening van de gezamenlijke kerken tot een maximum van f 25.000.—;

6° aan de te benoemen deputaten voor de zending ter uitvoering van artikel XVIII alinea 2 der Zendingsorde de instructie te geven, zooals die is vastgesteld door de generale synode van 1902, Acta artikel 130 en door latere synoden gewijzigd en

7° de deputaten voor de zending onder de heidenen en Mohammedanen van den arbeid naar artikel XVIII te dechargeeren en aan hen, en in het bijzonder aan de beide quaestores *ds W. Breukelaar* en *dr W. G. Harrenstein*, dank te betuigen voor de in dezen verrichte gewichtige diensten.

ARTIKEL 241.

Zending onder
Chineez en
studeerende
oosterlingen.

Ds Douma rapporteert namens commissie IV over de *zending onder de Chineez en studeerende inheemschen in Nederland*, S 1 Zendingsrapport 13 en S 10.

De synode aanvaardt de conclusies der commissie:

1° de handelingen der generale deputaten te dezer zake goed te keuren;

2° aan het verzoek der kerk van Rotterdam-Zuid te voldoen en daartoe aan de te benoemen deputaten op te dragen deze op haar daartoe strekkend, jaarlijks in te dienen, gemotiveerd verzoek uit de generale kas der zending te steunen met een bedrag tot ten hoogste f 1500 per jaar voor den arbeid onder de Chineez hier te lande;

3° aan het verzoek der deputaten voor den zendingsarbeid onder Oosterlingen en Chineez in ons land te voldoen in dier voege, dat aan de te benoemen deputaten wordt opgedragen uit de generale kas der zending:

a. steun te bieden, met een bedrag van ten hoogste f 3000 per jaar, voor den arbeid onder de studeerende Oosterlingen hier te lande aan de hiervoor samenwerkende kerken op haar daartoe strekkend, jaarlijks in te dienen, gemotiveerd verzoek, zoolang voor dezen arbeid nog geen missionair dienaar des Woords is beroepen en in dienst getreden en

b. steun te bieden, zoodra voor dezen arbeid een missionair dienaar des Woords is beroepen en in dienst getreden, aan de zende kerk op haar daartoe strekkend, jaarlijks in te dienen, gemotiveerd verzoek met een bedrag tot ten hoogste f 4500 per jaar en

4° de onder 2 en 3 genoemde steunverleeningen te binden aan de volgende bepalingen:

a. dat deze twee zendingen naar het advies der generale synode van 1933 administratief en zakelijk geheel gescheiden worden,

b. dat de bepalingen, vervat in artikel 8 der regelingen van samenwerking, gehandhaafd blijven en

c. dat de steun alleen verleend wordt indien en voor zoover dit naar het oordeel van de te benoemen deputaten noodig zal zijn.

ARTIKEL 242.

Zendingsconsulaat.

Ouderling Dijkstra (Bandoeng) rapporteert namens commissie IV over het *Zendingsconsulaat*, S 1 Zendingsrapport 92.

De synode besluit overeenkomstig het voorstel der commissie:

1° de handelingen van genoemde deputaten goed te keuren en

2° aan de te benoemen deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen op te dragen, de aansluiting van de zending van de gereformeerde kerken aan het zendingsconsulaat opnieuw te bestendigen met dien verstande, dat de door de generale synode van Groningen gestelde voorwaarden blijven gehandhaafd, namelijk:

a. dat zij geen gevaar zal opleveren voor het behoud van eigen zelfstandigheid der gereformeerde zending en

b. dat deze aansluiting naar het oordeel van de deputaten geen al te zware eischen zal mogen stellen.

ARTIKEL 243.

Prof. Den Hartogh doet voorlezing van het rapport van Prof. Honig namens commissie IV omtrent een *schrijven van ds L. Netelenbos*, S 14.

Schrijven
ds L. Netelenbos.

De synode aanvaardt het voorstel der commissie:

1° ds Netelenbos dank te zeggen voor zijn gewaardeerd schrijven en

2° uit te spreken, dat het thans niet de tijd is, breedvoerig op al de door ds Netelenbos genoemde zaken in te gaan, omdat aan de zending op de kerkelijke vergaderingen steeds meer aandacht wordt gewijd, de zendingsstudie toeneemt en de benoeming van een zendingshoogleraar weer aan de orde is gesteld.

ARTIKEL 244.

Voorts leest prof. Den Hartogh het eindrapport van prof. Honig namens commissie IV over de *zending*, S.

Eindrapport
zending.

Dit eindrapport luidt als volgt:

Uw commissie heeft over alle onderwerpen, die aan haar werden opgedragen, praeadvies uitgebracht. Thans rest haar nog slechts haar groote waardeering te betuigen voor den overvloedigen en met zoo groote toewijding, kennis en beleid volbrachten arbeid van de deputaten voor de zending onder heidenen en Mohammedanen der generale synode van Middelburg, 1933. Hun lijvig rapport en de besprekingen ter synode toonden klaar aan, hoezeer de missie de liefde had van hun hart en hoeveel het zendingswerk in Indië en de kerken in Nederland aan hen — en vooral aan het moderamen ds D. Pol, ds A. H. van Minnen, ds W. Breukelaar en ds J. Krüger en aan de quaestores ds W. Breukelaar en dr W. G. Harrenstein — verschuldigd zijn. Onze God moge hun uit genade rijkelijk vergelden al wat zij belangeloos in deze jaren voor de missie hebben gedaan en daarover Zijn milden zegen gebieden! Op Midden-Java en op Soemba begint zich een eigen inheemsch kerkelijk leven te ontwikkelen, dat de verwachting wekt eener schoone toekomst. Het is wel een rijke genade, dat de Christus ons heeft verwaardigd hierin Zijn mede-arbeiders te mogen zijn. Ons verootmoedigende over hetgeen, waarin wij en de broeders en de zusters in Indië tekort schoten en zondigden, brengen wij Hem daarvoor onze aanbidding en onze dankzegging.

Uw commissie stelt u voor:

1° warmen dank te betuigen aan broeders deputaten en met name aan het moderamen en de quaestores en

2° ook nu weer de groeten en heilbeden der kerken in Nederland aan te bieden aan alle broeders en zusters, die op Midden-Java en Soemba in de missie arbeiden en aan de kerkeraden der inheemsche gemeenten op deze beide terreinen.

Bij monde van den praeses betuigt de synode haar hartelijke instemming met deze woorden der commissie.

ARTIKEL 245.

Advies prof. Kuyper
inz. zelfonderzoek.

Namens commissie I brengt prof. Greijdanus rapport uit over het *advies van prof. Kuyper*, als voorstel overgenomen door ds Douma:

Ondergeteekende stelt aan uw synode voor om de vraag of in de prediking des Woords tot zelfonderzoek moet worden vermaand en op geloof en bekeering moet worden aangedrongen, aangezien hierover onrust is ontstaan, nog op deze synode tot een beslissing te brengen, omdat het uitstel der behandeling tot groote schade van de kerk en gevaar voor het heil der zielen zou leiden.

De commissie stelt voor dat de synode uitspreke:
de synode,

van oordeel, dat in de prediking de ernstige vermaning tot geloof en bekeering en zelfonderzoek reeds uiteraard geboden is door de verkondiging van Christus als den eenigen door God gegeven Zaligmaker der wereld en dat de eisch tot haar opgesloten ligt in de belijdenis van de bediening der sleutelmacht in vraag en antwoord 84 van den Heidelbergschen Catechismus;

en constateerende, dat zij reeds van ouds af in onze gereformeerde kerken geschiedde en geschiedt en dat zij ook laatstelijk nog door de synode te Utrecht in 1905 in haar bekende verklaring, artikel 158, uitdrukkelijk aangedrongen is;

acht het vanwege den ernst der zaak, hierbij betrokken, namelijk eeuwige behoudenis òf eeuwig verderf, haar roeping, nogmaals allen dienaren des Woords op het hart te binden, in haar getrouw te zijn.

Met algemeene stemmen wordt dit voorstel aanvaard. De praeses spreekt hierover zijn hartelijke blijdschap uit.

ARTIKEL 246.

Diaconale
verzorging.

Namens commissie V rapporteert ds Den Houting over het verzoek van de classis Leeuwarden inzake *diaconale verzorging*, K f 2 [bijlage LII].

De commissie stelt aan de synode voor:

vijf deputaten te benoemen met de opdracht het vraagstuk van de verhouding van kerkelijke en burgerlijke armenzorg zoowel principieel als finantieel te onderzoeken en van het resultaat van dit

onderzoek mededeeling te doen in een rapport, dat minstens zes maanden vóór de e.k. generale synode aan alle kerken worde toegezonden.

Door den praeses en den assessor wordt het volgende voorstel gedaan:

de generale synode besluit aan het verzoek van de classis Leeuwarden niet te voldoen, omdat

a. deze gansche zaak door de diaconieën en kerkeraden van alle zijden is gezien en besproken, zoodat een speciale bestudeering van dit vraagpunt vanwege de synode niet noodzakelijk kan geacht worden en

b. deze zaak met vrijmoedigheid aan het wijze en voorzichtige beleid van onze diaconieën en kerkeraden kan worden overgelaten.

Dit laatste voorstel wordt aangenomen.

ARTIKEL 247.

Ds Den Houting rapporteert namens commissie V over het voorstel der particuliere synode van Drenthe betreffende *steun voor de diaconale armenzorg*, K f 1 [bijlage LIII].

Steun voor
diaconale
armverzorging.

De synode aanvaardt de conclusie der commissie:

de generale synode,

kennis genomen hebbende van het voorstel der particuliere synode van Drenthe betreffende steun voor de diaconale armenzorg;

overwegende, dat het generaal maken van de onderlinge steunverleening geen aanbeveling verdient, daar:

1° het practisch weinig zou beteekenen, omdat de generale synode maar eens per drie jaar vergadert en het ongewenscht is de beslissing inzake steunverleening van de synode zelf over te brengen naar door haar te benoemen deputaten en

2° bij den huidigen vrij algemeenen finantieelen nood der kerken wat betreft de diaconale armverzorging in eigen kring aan een aanvraag om steun te bieden voor kerken buiten eigen ressort door menige kerk niet zou kunnen of ook niet zou mogen voldaan worden;

overwegende voorts, dat tegen het uitschrijven van een collecte door de generale synode als bezwaar moet gelden hetgeen hierboven onder 2° werd genoemd;

besluit

geen deputaten te benoemen en geen collecte uit te schrijven, doch aan haar moderamen opdracht te geven om — bijaldien door de particuliere synode van Drenthe aan de kerken buiten de provincie voor dit doel een collecte wordt gevraagd — deze aanvraag met een hartelijke aanbeveling te ondersteunen.

ARTIKEL 248.

Nadat de assessor is voorgegaan in dankzegging sluit de praeses de zitting.

Sluiting.

Avondzitting van Dinsdag 29 September 1936.

ARTIKEL 249.

Opening. De praeses opent de zitting en laat zingen Psalm 123 : 1.

ARTIKEL 250.

Instemming met de belijdenis. De praeses constateert, dat de ouderlingen F. H. Bos van Halfweg en J. Barnhard van Heerjansdam en ds G. Husmann van Bunde reeds in de comité-vergadering aanwezig waren en daar hun instemming met de belijdenis hebben betuigd.

ARTIKEL 251.

Geestelijke verzorging marinepersoneel. Namens commissie V rapporteert ouderling Nienhuis over *geestelijke verzorging van het marine-personeel*, K a 3, 4.

De synode besluit met eenige wijziging van het voorstel der commissie:

1° aan de deputaten ter behartiging van de geestelijke belangen van onze militairen op te dragen nader te overwegen op welke wijze de geestelijke arbeid onder de marine-menschen het best kan worden georganiseerd;

2° hen te machtigen voor dezen arbeid medewerking en financiële steun te verlenen, met dien verstande, dat in de eerstvolgende drie jaren de beroeping van een predikant worde voorbereid;

3° hun te verzoeken aan de volgende generale synode omtrent hun bevindingen te rapporteeren en eventueel voorstellen te doen en

4° hiervan mededeeling te doen aan de kerk van Den Helder.

ARTIKEL 252.

Geestelijke belangen militairen. Ds Van Minnen leest het *Rapport van de deputaten der generale synode van Middelburg voor de geestelijke belangen onzer militairen*, K a 1 [bijlage LIV].

Over dit rapport wordt namens commissie V door ouderling Nienhuis gerapporteerd. Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

A. aan deputaten ter behartiging van de geestelijke belangen onzer militairen dank te betuigen voor hun omvangrijken arbeid en hen van hun financieel beheer te dechargeeren;

B. goed te keuren de na 1933 gewijzigde concept-regeling voor de kerkelijke positie van, tevens instructie voor den legerpredikant uit de gereformeerde kerken;

C. goed te keuren de door Den Haag-West en door ds Kroeze in April 1934 geteekende instructie van den geestelijk-verzorger der militairen te Curaçao c.a.;

D. opnieuw deputaten te benoemen voor de behartiging van de geestelijke belangen van onze militairen, zoowel hier als in de overzeesche gewesten;

E. aan deze deputaten op te dragen:

1° voor zoover noodig correspondentie te voeren met de Regeering;

2° er toe mede te werken, dat in de garnizoenen de hand worde gehouden aan het Reglement inwendigen dienst artikel 45⁵;

3° goede samenwerking te onderhouden met den gereformeerden legerpredikant en de gereformeerde reserve leger- en vlootpredikanten;

4° er voor te zorgen dat tijdens de herhalingsoefeningen onze militairen niet van geestelijke verzorging ontbloot zijn;

5° met de garnizoenskerken de volgende regeling te treffen:

a. haar eens per jaar op te roepen voor een conferentie over den arbeid in de garnizoenen en

b. aan garnizoenskerken, die veel onkosten maken voor de militairen (porti, enz.), deze per militair tot een maximum van 25 cent te vergoeden;

6° nader te overwegen op welke wijze de geestelijke arbeid onder de marinemensen het best kan worden georganiseerd; hen te machtigen voor dezen arbeid medewerking en finantieelen steun te verleen, met dien verstande, dat in de eerstvolgende drie jaren de beroeping van een predikant worde voorbereid; en hun te verzoeken aan de volgende generale synode omtrent hun bevindingen te rapporteeren en eventueel voorstellen te doen;

7° zich met deputaten van de particuliere synode van Noord-Brabant en Limburg voor de evangelisatie in verbinding te stellen om te komen tot een goede regeling voor de geestelijke verzorging van de groepen militaire politie en zoo noodig te maken onkosten daarvoor te vergoeden;

8° met de kerk van Den Haag-West den arbeid op Curaçao te blijven verzorgen en eventueel pogingen aan te wenden dat Ds Kroeze tot (reserve) vlootpredikant benoemd worde;

9° via de classicale correspondenten er op aan te dringen, dat de kerkeraden over de uit hun midden vertrekkende militairen ge-regelde correspondentie voeren met de kerkeraden der garnizoenskerken; en te bevorderen dat bij de kerkvisitatie onderzocht wordt, wat er voor de geestelijke verzorging onzer militairen gedaan wordt;

10° een voor alle garnizoenskerken uniforme regeling te ontwerpen inzake het kerkelijk domicilie van de leden der kerk die buiten hun burgerlijke woonplaats in militairen dienst zijn en

F. aan die deputaten toestemming te verleen voor hun arbeid van de kerken een bijdrage te vragen, het eerste jaar van f 1.—, het tweede jaar van f 1.50 en voor het derde jaar zoo noodig van f 2.— per 100 leden en de kerken op te wekken die bijdrage getrouw te storten.

ARTIKEL 253.

Namens commissie V rapporteert ds De Jong over een missive van de gereformeerde vereeniging voor *daadwerkelijke vredesactie*, T 2.

Daadwerkelijke
vredesactie.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode deze missive voor kennisgeving aan te nemen.

ARTIKEL 254.

Synodaal archief. Ds Meijster rapporteert namens commissie II over het *synodaal archief*, M 1, 2, 3 [bijlagen LVa, LVb en LVc].

Op voorstel der commissie besluit de synode:

1° aan deputaten voor het archief, aan de archiefbewarende kerk van 's Gravenhage-West en aan den archivaris en adviseur voor de kerkelijke archieven dank te betuigen voor hun rapporten en arbeid en hun handelingen goed te keuren;

2° daar het deputaatschap der kerk van Amsterdam voor het archief thans ook *de facto* beëindigd is, aan deze kerk dank te brengen voor haar arbeid en zorg, aan het synodaal archief besteed;

3° de kerk van 's Gravenhage-West opnieuw aan te wijzen als archiefbewarende kerk;

4° opnieuw drie deputaten te benoemen inzake toezicht op het synodaal archief en dezen op te dragen, voorzoover noodig, regelingen te treffen, in verband met de bewaring van het archief noodzakelijk, en een concept-instructie voor den archivaris aan de e.v. generale synode voor te leggen;

5° het mandaat van dr Th. Ruys Jr als archivaris en adviseur inzake archieven van kerken, classes en particuliere synoden te verlengen en de ongebruikte f 500.— door de synode van Middelburg voor *assistentie* bij zijn arbeid bestemd, opnieuw voor dit doel beschikbaar te stellen en

6° de zaak der archieven in de volle belangstelling der kerkeraden, classes en particuliere synoden aan te bevelen en deze op te wekken, zoo noodig, het advies in te winnen van den archivaris dr Th. Ruys jr te Lisse.

ARTIKEL 255.

Grensgeschild
Siegerswoude-
De Wilp.

Namens commissie II rapporteert prof. Aalders over het *grensgeschild Siegerswoude-De Wilp*, L 8 en 9 [bijlage LVI].

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode: de synode, kennis genomen hebbende van het feit dat de kerk van De Wilp geen gehoor gegeven heeft aan het advies der generale synode van Middelburg 1933 (Acta art. 85) om aan het verlangen van br Wagenaar te voldoen en de grens tusschen de kerk van Siegerswoude en die van De Wilp zóó te wijzigen, dat zijn woning binnen de grens van de kerk van Siegerswoude valt;

spreekt uit dat het bedoelde advies als een bindende beslissing is te beschouwen en dat de kerk van De Wilp alsnog zich ten spoedigste tot de kerk van Siegerswoude heeft te wenden met het verzoek om in gemeenschappelijk overleg de grens in den door de synode van Middelburg bedoelden zin te wijzigen,

en besluit hiervan kennis te geven aan de kerken van Siegerswoude en De Wilp en aan br J. Wagenaar.

ARTIKEL 256.

Prof. Aalders stelt namens commissie II inzake *methode van steunverleening*, G 3 (cf art. 205) [bijlage LVII] de volgende conclusie voor:

Methode steunverleening.

uit te spreken, dat er in eigenlijken zin alleen van „hulpbehoevende kerken” en niet van „hulpbehoevende classes of particuliere synoden” sprake kan zijn,

en dat het derhalve de juiste practijk is, welke door de deputaten der generale synode ad artikel XI K.O. tot dusverre is gevolgd, om den door een particuliere synode voor hulpbehoevende kerken binnen haar ressort gevraagden steun aan deze kerken zelf uit te keeren. Deze conclusie wordt aanvaard.

ARTIKEL 257.

De assessor gaat voor in dankzegging en de praeses sluit de zitting.

Sluiting.

Zitting van Vrijdagmiddag 3 uur, 2 October 1936.

ARTIKEL 258.

De praeses opent de zitting.

Opening.

ARTIKEL 259.

Dr Van Es leest namens commissie III de gewijzigde conclusie van het rapport over de *vraag* van den kerkeraad van Wageningen inzake *den predikant-reserve-officier*, K q (cf. artt. 218 en 223) [bijlage LVIII].

Predikant reserve-officier.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode uit te spreken:

1° dat het ambt van dienaar des Woords niet vereenigbaar is met den dienst van reserve-officier bij het Nederlandsche leger, omdat:

a. inzonderheid bij eventueele mobilisatie de dienst van officier te groote eischen stelt, wat tijd en arbeid betreft;

b. de militaire dienst den officier in allerlei omstandigheden kan brengen en in verrichtingen kan verwickelen, die het geheel eigen karakter van zijn kerkelijk ambt zouden kunnen schaden en

2° dat, wanneer het ontslag uit den dienst ook finantieele gevolgen medebrengt en de kerkeraad reeds te voren wist, dat de dienaar des Woords reserve-officier was, zonder daartegen bezwaar te hebben gemaakt, de uit het ontslag voortvloeiende finantieele schade met betrekking tot den betrokken dienaar op billijke wijze behoort geregeld te worden.

ARTIKEL 260.

Tucht over
doopleden.

Dr Van Es rapporteert namens commissie III over *tucht over doopleden*, K c 1 en 2 [bijlage LIX].

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

1° aan den uitgesproken wensch van de classis Amsterdam te voldoen en de overweging van de definitieve regeling van de tucht over „doopleden” ter hand te nemen;

2° daartoe een commissie van drie leden te benoemen, met de opdracht omtrent de leidende beginselen en een eventueele regeling de volgende generale synode van advies te dienen en

3° haar te verzoeken haar rapport vóór 1 Januari 1938 aan alle kerkeraden en classes toe te zenden.

ARTIKEL 261.

Görlitz, enz.

Dr Keizer rapporteert namens de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken inzake de verdeeling der gelden ingekomen ten behoeve van Görlitz, Ebersbach en Oderwitz, N 8 [bijlage LX].

De synode hecht haar goedkeuring aan deze verdeeling en draagt aan genoemde deputaten op het saldo ad f 5.64 en eventueel nog te ontvangen bedragen op gelijke wijze te verdeelen (cf. Acta 1933, artikel 211, 7°).

ARTIKEL 262.

Ds K. van Dijk.

Dr Kaajan leest de conclusies van het eene rapport namens commissie III uitgebracht in *de zaak ds K. van Dijk*, S 3 g, 4, 13; S 1 Zending rapport 26 [bijlage LXI].

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode uit te spreken:

de generale synode van Amsterdam, in haar vergaderingen *handelende* over de geschillen, die gerezen zijn tusschen de XII deputaten der generale synode van 1933 voor de zending onder heidenen en Mohammedanen en ds K. van Dijk, missionair-dienaar des Woords bij de kerk van Heeg,

kennismemende van het breede rapport der commissie van prae-advies, waaruit blijkt, dat zij alles nauwkeurig onderzocht heeft,

zich geroepen ziende harerzijds uitspraak te doen over de aanklachten van ds K. van Dijk tegen broeders deputaten bovengenoemd bij haar ingediend,

spreekt uit:

1° ten opzichte van de klacht van ds K. van Dijk, „dat broeders generale deputaten voor de zending eendrachtig geweigerd hebben aan hem de gelegenheid te geven om in het *Zendingsblad*, waarin de uitspraak van de generale synode 1933 (Acta artikel 214, 4°) was verbreid, de onjuistheid daarvan aan te toonen”:

a. dat *wat de aangevoerde feiten* betreft, deze klacht wel juist is, maar zij geen rekening houdt met het andere feit, dat de redactie van het *Zendingsblad*, na een *rectificatie* van een door ds K. van Dijk geïncrimineerde uitspraak, *zoo haast als mogelijk was*, deze rectificatie heeft aangebracht, waardoor ds K. van Dijk zich, althans wat het *Zendingsblad* betreft, ten volle gecontenteerd had kunnen achten;

b. dat door hem uit het oog wordt verloren, dat voor de generale deputaten bij de weigering der door ds K. van Dijk ingezonden artikelen, afgezien van andere redenen, mede als overweging mocht gelden, dat zij ook te waken hebben, dat de zending door het opnemen van ingezonden stukken geen schade lijde, hoewel de generale deputaten, achteraf beschouwd, juister zouden hebben gehandeld, indien zij aan ds K. van Dijk, al ware het slechts één maal, de gelegenheid hadden geboden in het *Zendingsblad* een korte, zakelijke en gepaste ontvouwing van zijn grieven te geven;

c. dat het besluit van de generale synode van Middelburg 1933 (zie: Acta artikel 214, 4°) gelijk reeds is uitgesproken, op *verklaarbaar misverstand heeft berust* en *kwade trouw* in geen geval mag worden verondersteld;

2° ten opzichte van de klacht van ds K. van Dijk, dat generale deputaten hem in een circulaire (zonder zijn voorkennis verzonden) bij de kerken in verdenking hebben gebracht, door aan de kerken mede te deelen, dat zij, generale deputaten, betreurden en afkeurden wat hij, naar zijn beste weten, in het belang der goede zaak en voor de eere van zijn Zender gedaan had voor de invoering van een complete psalmberijming bij de Inlandsche gemeenten op ons zendings-terrein en tegen het verzet tegen die invoering van de zijde zijner collega's, terwijl den deputaten niet toekwam tegen hem op die wijze partij te kiezen en hun gezag in de weegschaal te leggen, om wat hij in deze zaak meende te moeten doen, bij de kerken verdacht te maken:

a. dat hierbij door ds K. van Dijk geen rekening wordt gehouden met de overweging van de generale deputaten, dat er door sommige zijner publicaties eenige onrust in de kerken gewekt was, als zouden zijn collega's in Indië het met de zuivere beginselen in de zending niet nauw genoeg nemen en als zouden de generale deputaten zijn artikelen niet wel kunnen ontzenuwen;

b. dat het een verzuim van generale deputaten is te achten, *dat zij buiten voorkennis van ds K. van Dijk* het eerste vertrouwelijk schrijven aan al de gereformeerde kerken in Nederland hebben verzonden;

c. dat al hadden de generale deputaten tot het schrijven en verzenden van bovengenoemd vertrouwelijk schrijven geen *speciale* opdracht, toch het verzenden van zulk een schrijven op zichzelf niet is af te keuren, hoewel generale deputaten zich daarbij hadden moeten onthouden van het uitspreken van een oordeel over de handelwijze van ds K. van Dijk;

d. dat ds K. van Dijk juister gehandeld had, indien hij rekening had gehouden met den wensch van de generale synode van Arnhem

1930 (zie Acta artikel 301, 2°), „dat ds K. van Dijk beter had gedaan het geschil tusschen hem en de Afzonderlijke Vergadering niet publiek in de pers te bespreken, maar zich te hebben bepaald tot een behandeling daarvan alleen in den kerkelijken weg”, te meer omdat hij zijn consciëntie reeds in ruime mate had ontlast;

3° ten opzichte van de klacht van ds K. van Dijk, dat generale deputaten zich, zonder opdracht van de kerken, gemengd hebben in een zaak door hem aanhangig gemaakt bij de kerk van Heeg, en door hun advies aan die kerk, evenals door een schrijven aan hem, getracht hebben te verhinderen, dat een aanklacht door hem bij zijn kerkeraad ingediend tegen een der dienaren van die kerk, onderzocht zou worden, en *dat het kwaad*, dat volgens generale deputaten bij hem, en volgens zijn gevoelen bij hen gevonden wordt, bestraft zou worden:

dat het volkomen juist is, dat de generale deputaten op verzoek van de kerk te Heeg aan den kerkeraad dezer kerk advies hebben gegeven, waartoe zij naar hun overtuiging niet incompetent waren, en dat dit geven van advies niet met hun bevoegdheid en mandaten in strijd is;

4° ten opzichte van de klacht van ds K. van Dijk, dat generale deputaten met verdraaiing zijner woorden beweren, dat hij iets beloofd heeft, wat hij niet heeft beloofd en nu volgens hun schrijven van 28 April 1935 hem schuldig verklaren aan verbreking van zijn woord:

a. dat deze in zooverre juist is, dat generale deputaten de overtuiging hadden, dat ds K. van Dijk op 12 Juli 1935 ook door hem plechtig bezegelde stipulatiën heeft verbroken;

b. dat uit de stipulatiën zelve en de desbetreffende brieven enz. dit verbreken van de plechtige overeenkomst op 12 Juli 1935 niet evident blijkt, daar de gebezigde uitdrukkingen in de stipulatiën, bezien in het licht der gewisselde stukken voor tweeeërlei uitlegging vatbaar zijn;

c. het dus ook niet staande kan gehouden worden, dat ds K. van Dijk zich aan verbreking van zijn op den 12en Juli 1935 gegeven woord heeft schuldig gemaakt;

5° a. dat ds K. van Dijk een ernstige afkeuring verdient over het feit, dat deze zich niet gehouden heeft aan het door hem in zijn overeenkomst met de generale deputaten op 24 Juni 1935 gegeven woord en zijn op dien datum aangegane verbintenis heeft verbroken;

b. dat na lezing van al wat door ds K. van Dijk in deze zaak is geschreven, niet het minst van zijn aan alle kerkeraden toegezonden brochure „Om de waarheid”, de meer dan ergerlijke wijze, waarop ds Van Dijk onder meer over generale deputaten voor de zending zich voortdurend uitlaat ten zeerste is af te keuren en ds Van Dijk daarover schuldbelijdenis tegenover de generale deputaten moet doen;

c. dat ds K. van Dijk van verdere publicaties, in welken vorm ook, aangaande het tot dusver gepasseerde afzie, opdat mede daar-

door eindelijk de rust en de vrede zoowel in de kerken in Nederland als in Indië onder Gods rijken zegen mogen terugkeeren;

en besluit van deze beslissingen zoo spoedig mogelijk kennis te geven aan generale deputaten voor de zending en aan ds K. van Dijk te Wonosobo.

ARTIKEL 263.

Ds Van der Vegt leest de conclusies van het andere rapport van commissie III in *de zaak van ds K. van Dijk*, S 3 g, S 4 b, c en d, S 13 [bijlage LXII]. Ds K. van Dijk.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode: de generale synode van Amsterdam 1936,

handelende over de geschillen tusschen ds K. van Dijk, missionair dienaar des Woords te Wonosobo en de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java;

kennis genomen hebbende van het verzoek van ds K. van Dijk, de kerk van Heeg en de particuliere synode van Friesland (Z.G.), gedateerd respectievelijk 20 Maart, 19 Juni en 3 Juli 1936; benevens van tal van andere brieven en geschriften, op deze zaak betrekking hebbende;

gehoord het rapport der prae-adviseerende commissie;

overwegende, dat om de eer van Christus en Zijn kerk en in het belang der zending en der zendingsarbeiders, de bestaande oneenigheden zoo spoedig mogelijk moeten beëindigd worden;

besluit:

1° aan de Afzonderlijke Vergadering der missionaire dienaren des Woords op Midden-Java te adviseeren, dat zij aan ds K. van Dijk haar leedwezen betuige over alle uitlatingen, waardoor deze zich in zijn eer als dienaar des Woords zou aangetast kunnen achten en dat zij deze uitlatingen in haar geheel intrekke;

2° aan ds K. van Dijk te Wonosobo te adviseeren, dat hij zijn leedwezen betuige aan de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java over zijn aanklacht, bij de kerk van Heeg en andere zendende kerken ingediend en dat hij deze in haar geheel intrekke;

3° aan een drietal deputaten in Indië op te dragen, dat zij voor de opvolging van deze adviezen zorg dragen en

4° van dit besluit kennis te geven aan ds K. van Dijk, de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java, de kerk van Heeg en de andere, bij deze zaak betrokken zendende kerken, aan de classis Workum, de zendingssynode van Friesland en de particuliere synode van Friesland (Z. G.).

ARTIKEL 264.

De synode besluit op voorstel van den praeses zes deputaten te benoemen en aan hen op te dragen de volgende synode van rapport en advies te dienen inzake *een eenvoudiger en doeltreffender werk-* Werkwijze synode.

wijze der synode; tevens aan deze deputaten op te dragen na te gaan of er wellicht maatregelen moeten worden voorgesteld, die er toe kunnen leiden om in gevallen, waarin een dienaar des Woords te lang aan zijn gemeente verbonden zou blijven, voorziening te treffen.

ARTIKEL 265.

Grenskwestie
Emlichheim-Laar.

Ouderling Bosma leest het rapport, opgesteld door ouderling Zwaan, namens commissie I over een *schrijven* van den kerkeraad van de kerk te Laar (Graafschap Bentheim) en over dat van de brs H. Oldemülders en I. Klompmaker te Ehtelerfeld inzake het besluit door de synode in de zitting van Donderdag 27 Augustus genomen betreffende het grensgeschil Emlichheim-Laar, L 2 (cf. artikel 38).

Op voorstel van de commissie besluit de synode den bezwaarden te antwoorden, dat de synode geen reden ziet, op haar besluit terug te komen, daar geen nieuw gezichtspunt is geopend dat daartoe aanleiding zou geven.

ARTIKEL 266.

Sneek roepende
kerk.

De praeses deelt mede dat de kerkeraad van de gereformeerde kerk van Sneek heeft verzocht, dat de volgende synode binnen het ressort van de particuliere synode van Friesland (Z.G.) moge samenkomen en de kerk van Sneek worde aangewezen haar samen te roepen. Na de toelichting van dit verzoek en eenige discussie daaropvolgende besluit de synode de kerk van Sneek aan te wijzen tot *roepende kerk*.

ARTIKEL 267.

Sluiting.

De praeses sluit de middagzitting.

Zitting van Vrijdag 2 October 1936, des avonds om acht uur.

ARTIKEL 268.

Opening.

De praeses opent deze laatste zitting en laat zingen Psalm 143 : 10.

ARTIKEL 269.

Proponereen.

Prof. Aalders rapporteert namens commissie II over *het voorstel inzake de verlenging tot proponereen*, K k [bijlage LXIII].

De synode besluit overeenkomstig het voorstel der commissie thans te bepalen:

dat bij iedere hernieuwde aanvraag om verlenging van het recht tot proponereen door den proponent bij de classis, die hem dat recht verleende, attest moet worden overgelegd van de kerk of de kerken waartoe hij het laatste jaar heeft behoord.

ARTIKEL 270.

Prof. Aalders rapporteert namens de hoogleeraren der Theologische School en der theologische faculteit van de Vrije Universiteit *inzake het examen*, genoemd in artikel 29 der Acta van de synode, gehouden te Leeuwarden 1920 en stelt namens hen voor:

Examen art. 29
Acta 1920.

de regeling voor het praeparatoir examen van een examinandus, die niet heeft gestudeerd aan de Theologische School te Kampen, noch aan de theologische faculteit der Vrije Universiteit, zooals deze omschreven is in artikel 29 der Acta van de synode van Leeuwarden 1920, sub 3° aldus aan te vullen: „echter alleen, indien de examinandus een binnen- of buitenlandsch getuigschrift kan overleggen, dat hij een zoodanige algemeene ontwikkeling verworven heeft, als geëischt mag worden tot het afleggen der academische examens”. Aldus wordt besloten.

ARTIKEL 271.

De synode besluit op voorstel van het moderamen de voorloopig toegestane collecten thans definitief toe te staan.

Collecten.

ARTIKEL 272.

Ds Meynen leest namens de commissie van advies bestaande uit den praeses der synode en de voorzitters der vijf commissies de volgende conclusies voor *inzake N.S.B. en C.D.U.*, K d [bijlage LXIV], die in comité-zitting van hedenmiddag zijn aangenomen:

N.S.B. en C.D.U.

de synode

kennis genomen hebbende van de verzoeken, van de zijde van onderscheiden particuliere synoden en classes tot haar gekomen;

erkennende, dat we in een tijd van buitengewone verwarring leven, ook in het sociale en politieke leven, waarin allerlei revolutionaire denkbeelden opkomen, ook tot verandering van de huidige maatschappelijke orde en tot instelling van een anderen staatsvorm; en dat in zulk een tijd ook terecht van de zijde der synode een woord van waarschuwing en bestiering van het leven wordt verwacht;

gehoord het rapport van de desbetreffende rapporteerende commissie;

besluit

1° haar instemming te betuigen met den inhoud van dit rapport, opdat het als leidraad bij eventueele kerkelijke behandeling zal kunnen dienen;

2° onder verwijzing naar den inhoud van dit rapport uit te spreken, dat er naar het oordeel der synode geen plaats is voor leden onzer gereformeerde kerken in organisaties, die van de in het rapport genoemde onschriftuurlijke dwalingen uitgaan, als daar zijn: het „Leidersbeginsel”, de nationalistische totalitaire machtsstaat, en de antimilitaristische verwerping van den oorlog in elken vorm en

3° vermaant derhalve de leden der kerken om des Heeren en Zijns Woords wil zich van zulke organisaties verre te houden; en de kerkeraden en andere kerkelijke vergaderingen daarop toe te zien, om daarvan terug te houden of af te brengen met de macht, die hun als opzieners van de kerk van Christus, als haar Koning, gegeven is.

Voorts wijst de synode nog op de volgende regels voor de oefening van vermaan en tucht:

1° zorg te dragen, dat in den dienst des Woords de boven als strijdig met Schrift en belijdenis afgewezen beginselen als zoodanig worden aangewezen, onder vooropstelling van de ten aanzien daarvan in Schrift en belijdenis zelve geopenbaarde en door de geloovigen aanvaarde beginselen, en vermaand worde tot geloof en bekeering en ernstig zelfonderzoek ten aanzien van de vraag, of de leden der kerk wel waarlijk Christus hun Koning Zijn eere geven en helpen geven, of zij wel waarlijk voor wat hun plaats in het nationale en wereldleven betreft naar alle geboden Gods willen leven en alles, wat daartegen strijdt met gebed en met woord en daad haten, mijden en vlieden, daarin hun dagelijksche bekeering bewijzende;

2° bovengemelde uitspraak der synode ter kennis van de leden der kerken te brengen op de wijze, die elken kerkeraad het meest profijtelijk dunkt;

3° in alle den plaatselijken kerkeraad bekende gevallen doopleden en belijdende leden, die bij organisaties, als in het rapport zijn besproken, aangesloten zijn, ten ernstigste te blijven vermanen om dit lidmaatschap om Christus' wil te beëindigen en

4° indien zij aan de vermaning zich niet storen, de afhouding van het Heilig Avondmaal te doen geschieden, onder inachtneming van de volgende algemeene regelen:

a. elk voorkomend geval worde op zichzelf bezien;

b. met name worde er op gelet, of de bedoelde kerkleden in woord en daad propaganda voeren voor bedoelde organisaties, ja dan neen;

c. in het eerste geval kan wegens gegeven ergernis de „eenvoudige” afhouding van het Avondmaal in afwachting van eventueel noodzakelijk blijkende verdere tuchtoefening spoedig geschieden; in het tweede geval worde zoo lang mogelijk geduld geoefend; waarbij nauwkeurig moet worden toegezien, hoe de betrokkene zich overigens in leer en leven gedraagt;

d. in alle gevallen worde, voor de eigenlijke tuchtoefening begint, onderzocht of de bedoelde leden de beteekenis van hun lidmaatschap van genoemde organisaties doorzien en

e. bij verwerping van de voortgezette vermaning worde wegens het hardnekkig verwerpen van de vermaning van den kerkeraad en wegens het alsdan gebleken voeren van onchristelijke leer of leven censuur toegepast, wederom onder oefening van groote lankmoedigheid met name wat het tempo der openbare vermaningen betreft; evenwel met dien verstande dat:

A. kinderen van niet-geëxcommuniceerde ouders niet uitgesloten

worden van den Heiligen Doop, mits voldoende waarborg voor de christelijke opvoeding worde geboden en

B. bij de huwelijksbevestiging naar de in het kerkelijk leven geldende regelen worde gehandeld.

De praeses brengt den dank der synode aan de rapporteerende commissie en in het bijzonder aan den rapporteur voor den omvangrijken arbeid aan rapport en conclusies besteed.

Hierop deelt de praeses mede, dat door enkele praeadviseerende leden nog een gemeenschappelijke verklaring is ingediend. De synode besluit aan deze leden het recht te geven deze gemeenschappelijke verklaring in de Acta te doen opnemen. Van dit recht is echter geen gebruik gemaakt.

ARTIKEL 273.

Op voordracht van het moderamen benoemt de synode de volgende deputaten ¹⁾ : Benoemingen.

1. voor den bundel „Eenige gezangen” en de liturgie: *prof. dr F. W. Grosheide, te Amsterdam; ds J. Douma, te Arnhem en ds A. H. van Minnen, te 's Gravenzande;

2. voor de oefening van het verband met de theologische faculteit van de Vrije Universiteit: *ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort; dr W. A. van Es, te Leeuwarden; dr H. Kaajan, te Utrecht; ds J. J. Miedema, te Groningen; ds J. L. Schouten, te Amsterdam en dr J. Thijs, te Zwolle; *secundi*: ds W. W. Meynen, te Dordrecht; dr J. W. van den Bosch, te Harderwijk en ds J. de Vries, te Tilburg;

3. voor radio-kerkdienstuitzending: *ds J. A. Tazelaar, te Rotterdam; ds J. C. Brussaard, te Bloemendaal; mr A. van der Deure, te Bennekom; ds G. Kerssies, te Wildervank en ds Jac. van Nes, te 's Gravenhage;

4. voor radio-kerkdienstuitzending in Indië: *ds R. C. Harder te Bandoeng; br K. Bonjernoer, br B. G. Th. Bürgerling en br J. Sprey, allen te Batavia;

5. voor de zending onder heidenen en Mohammedanen: *ds D. Pol, te Rijsoord; ds M. Meijering, te Delfzijl; ds H. Hangelbroek, te Wirdum; ds G. M. van Rennes, te Heeg; ds N. Duursema, te Nieuw-Amsterdam; ds R. Hamming, te Nijverdal; ds P. C. de Bruyn, te Apeldoorn; ds G. van der Zanden, te De Bildt; ds W. Breukelaar, emeritus predikant, te Santpoort; ds A. H. van Minnen, te 's Gravenzande; ds A. C. Hey, te Koudekerke (Z.) en ds J. de Vries, te Tilburg;

6. voor de loopende zaken der zending: *ds D. Pol, te Rijsoord; ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort en ds A. H. van Minnen, te 's Gravenzande;

7. voor het examen naar artikel IV der Zendingsorde: *ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort; prof. dr C. van Gelderen,

¹⁾ De broeders belast met de samenroeping zijn met een sterretje aangeduid.
Acta G. S.

te Amsterdam; prof. dr A. G. Honig, emeritus hoogleeraar te Kampen; prof. dr G. M. den Hartogh, te Kampen; prof. dr V. Hepp, te Amsterdam; prof. dr H. H. Kuyper, te Bloemendaal; ds D. Pol, te Rijsoord en prof. dr J. Ridderbos, te Kampen;

8. voor de zending onder de Joden: *ds J. Douma, te Arnhem; dr J. Hoek, te 's Gravenhage-West; ds C. Lindeboom, te Amsterdam; ds J. J. Miedema, te Groningen; ds J. D. van der Velden, emeritus predikant te Rotterdam (Kralingen); *secundi*: ds C. J. Sikkel, te Amsterdam-Zuid; dr C. Bouma, te 's Gravenhage-Oost en dr J. Thijs, te Zwolle;

9. voor de evangelisatie in België: *ds W. W. Meynen, te Dordrecht; ds H. de Bruyn, te Nieuwendijk (N.-Br.); ds P. van Dijk, te Zaandam; ds P. N. Kruyswijk, te Hilversum en ouderling M. A. D. H. Schalekamp, te Wassenaar;

10. voor de correspondentie met de Hooge Overheid: *prof. dr H. H. Kuyper, te Bloemendaal; prof. dr J. Ridderbos, te Kampen en Exc. mr S. baron van Heemstra, te Arnhem; *secundi*: mr dr J. Donner, te 's Gravenhage; prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage en prof. dr A. A. van Schelven, te Haarlem;

11. voor de verzorging van de geestelijke belangen onzer militairen: *ds A. H. van Minnen, te 's Gravenzande; br B. Geleynse, te Achterveld; ds T. J. Hagen, te Delft; Exc. W. J. D. Havelaar, te Ede; br A. van Helden, te 's Gravenhage, ds F. Tollenaar, te Den Helder en ds J. de Vries, te Tilburg;

12. voor de geestelijke bearbeiding van de verstrooide gereformeerden in Nederlandsch-Indië: *prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage; mr H. Bos Kzn, te Rotterdam; Exc. dr H. Colijn, te 's Gravenhage; br K. Floor, te Wassenaar; br P. L. de Gaay Fortman, te Dordrecht; dr W. G. Harrenstein, te Santpoort; br G. M. A. Laernoës, te Vlissingen; ds C. Lindeboom, te Amsterdam en ds H. A. Wiersinga, te Leiden;

13. voor de correspondentie met buitenlandsche kerken: *prof. dr G. Ch. Aalders, te Hilversum; prof. dr A. A. van Schelven, te Haarlem; mr A. J. L. van Beeck Calkoen, te 's Gravenhage, dr G. Keizer, te De Steeg en dr S. O. Los, te 's Gravenhage; *secundi*: br H. Mulder, te Groningen; ds T. Ferwerda, te Amsterdam en dr J. W. van den Bosch, te Harderwijk;

14. voor steunverleening aan Hongaarsche studenten: *prof. dr F. W. Grosheide, te Amsterdam; br C. van den Bos, te Amsterdam; ds A. Hoeneveld, te Nijkerk; prof. dr A. G. Honig, emeritus hoogleeraar, te Kampen en ds H. A. Munnik Jr, te Zwolle;

15. voor den geestelijken arbeid in het IJsselmeergebied: *ds H. H. Schoemakers, te Kampen; ds D. Hoek, te Enkhuizen; ds P. de Jong, te Bunschoten; br H. Tromp, te Harderwijk en br J. Weerstra, te Witmarsum;

16. voor de geestelijke verzorging van de verstrooide gereformeerden in Frankrijk: de kerk van Brussel; en voor het instellen van een onderzoek naar deze verstrooiden en het uitschrijven van één collecte (1936—1939) ten behoeve van dezen arbeid: *ds W. W.

Meynen, te Dordrecht; prof. dr F. W. Grosheide, te Amsterdam en br C. Zwaan, te Mechelen;

17. voor het uitschrijven van een bededag: de classis 's Gravenhage;

18. tot archiefbewarende kerk: de kerk van 's Gravenhage-West;

19. voor toezicht op het synodaal archief: *prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage; dr J. Hoek, te 's Gravenhage en dr G. Keizer, te De Steeg;

20. tot archivaris, tevens voor het geven van advies inzake archieven van kerken, classes en particuliere synoden: dr Th. Ruys jr, te Lisse; *secundus*: dr H. Kaajan, te Utrecht;

21. voor advies inzake de zekerstelling van bezittingen der gezamenlijke kerken: *ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort; mr G. H. A. Grosheide, te Amsterdam en prof. dr H. H. Kuyper, te Bloemendaal;

22. tot roepende kerk voor de volgende generale synode: de kerk van Sneek;

23. voor de verzorging van de geestelijke belangen der gereformeerden op Curaçao: de kerk van 's Gravenhage-West;

24. voor Canada: prof. dr G. Ch. Aalders, te Hilversum;

25. voor de bevordering van de eenheid onder de gereformeerde belijders: *prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage; prof. dr F. W. Grosheide, te Amsterdam; prof. dr J. Ridderbos, te Kampen; ds H. Meijering, te Katwijk aan den Rijn en ds W. H. den Houting, te Huizum;

26. voor den geestelijken arbeid onder schippers: *ds J. Douma, te Arnhem; br H. Booy Tzn te Alphen aan den Rijn en ds J. Dijkstra, te Hoorn;

27. voor artikel XI K.O.: *dr G. Keizer, te Rheden-De Steeg; ds M. Meijering, te Delfzijl; ds K. Veen te Oudebildtdijk (Fr.); ds D. Koopmans, te Beetsterzwaag; ds H. A. Dijkstra, emeritus predikant te Assen; ds W. L. Milo, te Almelo; br J. J. van Commenée, te Utrecht; ds E. A. Groenewegen, te Halfweg; ds H. Meijering, te Katwijk aan den Rijn; ds D. B. Hagenbeek, te Vlaardingen; ds F. J. van der Ende, te Kamperland en ds H. de Bruyn, te Nieuwendijk; en als *secundi*: ds N. Postema, te Veendam; ds U. Buwalda, te Augustinusga; dr D. J. de Groot, te Woudsend; ds A. J. Noordewier, te Westerbork; ds K. Bakker, te Lutten; ds G. F. Hajer, te Ede; br C. F. van Dijke, te Lopik; ds A. Schweitzer, emeritus predikant te Amsterdam; ds J. H. A. Bosch, te Alphen aan den Rijn; ds A. Rolloos, te Zwijndrecht; ds A. Scheele, te Kapelle-Biezeling en ds J. H. Jonker, te Werkendam;

28. voor onderzoek naar artikel XII K.O.: *dr W. A. van Es, te Leeuwarden; ds T. Ferwerda, te Amsterdam en prof. dr H. H. Kuyper, te Bloemendaal;

29. voor de kas tot steun bij de uitvoering van artikel XIII K.O.: *ds A. Schweitzer, emeritus predikant te Amsterdam; br Jurriën Veldkamp, te Groningen; dr W. A. van Es te Leeuwarden; ds J. Bolman, te Schettens; br J. Beekman, te Zuidlaren; ds H. Meulink,

te Enschede; ds R. M. Westerink, te Velp; ds E. Schouten, te Amersfoort; ds H. Meijering te Katwijk aan den Rijn; ds D. B. Hagenbeek, te Vlaardingen; ds A. Scheele, te Kapelle-Biezeling; ds D. de Wit, te 's Hertogenbosch; ds G. Schrovenwever, te Wilsum (Graafschap Bentheim); br H. van Hoek, te Batavia; en tot hun respectieve *secundi*: ds IJ. van den Zee, te Amsterdam-West; br G. Pot, te Stadskanaal; ds U. Buwalda, te Augustinusga; ds G. A. Langhout, te Gaastmeer; br G. F. Hummelen, te Assen; ds J. H. Broek Roelofs, te Vroomshoop; ds D. Chr. Karssen, te Hattem; ds H. Brinkman, te Harmelen; ds J. H. A. Bosch, te Alphen aan den Rijn; ds J. Oosterveen, te Barendrecht; br C. P. Pouwer, te Middelburg; ds J. de Vries, te Tilburg; ds J. den Ouden te Campen (Graafschap Bentheim) en br N. Hoekstra, te Buitenzorg;

30. voor onderzoek naar mogelijke beperking van het appèl-recht: *ds F. C. Meyster, te Rotterdam; prof. dr D. Nauta, te Amsterdam en br J. van der Waals, te Nijkerk;

31. voor de zaak-ds K. van Dijk, te Wonosobo: *ds P. Veenhuizen, te Soerabaja; br P. Dekker, te Batavia en ir J. Brouwer, te Bandoeng; *secundi*: ds J. Ubels, te Batavia en br J. Götzen, te Batavia;

32. voor de grenskwestie Varsseveld-Halle: *ds W. L. Milo, te Almelo; br R. Bosma, te Rijssen en dr H. Kaajan, te Utrecht;

33. voor de institueeringskwestie te Doezum: *prof. dr G. Ch. Aalders, te Hilversum; ds A. J. Bouma, te Heerenveen en br J. J. Beukenkamp, te Den Ham;

34. voor toelichting van het besluit der synode in de grenskwestie Heerenveen-Oudeschoot: prof. dr J. Ridderbos, te Kampen en ouderling IJ. Baumfalk, te Metslawier;

35. voor onderzoek inzake tucht op doopleden: *dr H. Kaajan, te Utrecht; dr G. C. Berkouwer, te Watergraafsmeer (Amsterdam-Oost) en prof. dr G. M. den Hartogh, te Kampen;

36. voor de „leergeschillen”: *ds J. L. Schouten, te Amsterdam; prof. dr G. Ch. Aalders, te Hilversum; ds G. Diemer, te Scheemda; prof. dr S. Greijdanus, te Kampen; prof. dr V. Hepp, te Amsterdam; prof. dr K. Schilder, te Kampen; dr J. Thijs, te Zwolle en prof. dr D. H. Th. Vollenhoven, te Amsterdam;

37. voor het onderzoek inzake een mogelijk andere werkwijze der synode: *ds J. L. Schouten te Amsterdam; prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage; prof. dr G. M. den Hartogh, te Kampen; dr G. Keizer, te De Steeg; prof. dr H. H. Kuyper, te Bloemendaal en dr J. Thijs, te Zwolle;

38. tot deputaten-curatoren van de Theologische School te Kampen, krachtens aanwijzing van de particuliere synoden: ds G. Diemer, te Scheemda; dr W. A. van Es, te Leeuwarden; dr D. J. de Groot, te Woudsend; ds N. Duursema, te Nieuw-Amsterdam; ds H. H. Schoemakers, te Kampen; dr G. Keizer, te Rheden-De Steeg; dr H. Kaajan, te Utrecht; ds J. L. Schouten, te Amsterdam; prof. dr K. Dijk, te 's Gravenhage; ds F. C. Meijster, te Rotterdam; ds A. Scheele, te Kapelle-Biezeling en ds H. de Bruyn, te Nieuwendijk (N.-Br.).

en als *secundi*: ds N. IJ. van Goor, emeritus-predikant te Groningen; ds J. Douma, te Britsum; dr A. D. R. Polman, te Bolsward; ds D. Scheele, te Assen; dr J. Thijs, te Zwolle; ds J. Douma, te Arnhem; ds R. E. van Arkel, te Utrecht; ds W. Breukelaar, emeritus predikant te Santpoort; ds H. Meijering, te Katwijk aan den Rijn; ds W. W. Meynen, te Dordrecht; ds W. H. van der Vegt, te Goes en ds J. de Vries, te Tilburg;

39. tot deputaten voor advies inzake de finantieele contrôle: *mr G. H. A. Grosheide, te Amsterdam; br C. Visser, te 's Gravenhage en br W. de Vries Gzn, te Amsterdam.

ARTIKEL 274.

De synode besluit:

1° de gezamenlijke leden van het moderamen te machtigen desnoodig gelden op te nemen tegen matige rente ten einde daaruit de door haar gevoteerde uitgaven te bestrijden;

Oprachten aan
het moderamen.

2° de gezamenlijke leden van het moderamen te machtigen tot aan de volgende synode tegen behoorlijke kwitantie de onkosten der door deze synode benoemde deputaten te voldoen uit de onder het beheer van het moderamen gebleven gelden;

3° dat, als in eenig deputaatschap dezer synode, waarvoor geen secundus is aangewezen, een vacature ontstaat, hierin zal worden voorzien — voorzover dit niet aan de particuliere synode is opgedragen — door de classis, waaronder de kerk ressorteert, waartoe de uitgevallen deputaat behoort(de);

4° de uitvoering van alle besluiten dezer synode, waarvoor geen deputaten zijn benoemd, op te dragen aan de leden van het moderamen;

5° aan de leden van het moderamen op te dragen:

a. de acta die nog niet in de zittingen der synode gelezen zijn vast te stellen;

b. de Acta samen te stellen en aan de gewone adressen te doen verzenden en

c. de commissie te dechargeeren, die belast is met de finantieele aangelegenheden dezer synode;

6° aan de leden van het moderamen eveneens op te dragen het toezicht op het drukken en verzenden der rapporten, die aan de kerken dienen gezonden te worden, op den tijd daaromtrent door de synode bepaald en

7° het moderamen te machtigen in de openbare acta over te brengen die besluiten uit de comité-acta, welke in openbare zitting zijn medegedeeld.

ARTIKEL 275.

De praeses herinnert aan de zooeven benoemde deputaten, dat hun eventueele rapporten, indien eenigszins mogelijk, persklaar moeten worden ingediend, ter voorkoming van onnoodige kosten.

Rapporten
persklaar.

ARTIKEL 276.

Bundel „Eenige
gezangen”.

In de vergadering in comité heeft gerapporteerd ouderling Linschoten namens commissie I over het Rapport van de deputaten der generale synode van Middelburg, 1933, inzake *de uitbreiding van den bundel „Eenige gezangen” en de liturgie*, B I. Ds Douma heeft het rapport vooraf voorgelezen [bijlage LXV].

Overeenkomstig het voorstel der commissie besluit de synode:

1° deputaten hartelijk dank te zeggen voor den door hen verrichten arbeid;

2° goed te keuren de in het rapport gevoerde onderhandelingen, zoowel wat betreft de ontvangen als de gegeven toestemmingen tot uitgave van het boek „Eenige gezangen enz.”;

3° deputaten décharge te verleen van de opdracht hun gegeven door de generale synode van Middelburg en

4° in verband met het verleen van toestemming tot uitgave een drietal deputaten te benoemen met opdracht:

a. namens de kerken met uitgevers of uitgeefsters, die toestemming tot uitgave van de „Eenige Gezangen enz.” verzoeken, de onderhandelingen te voeren op de door de generale synode vast te stellen voorwaarden; de contracten te teekenen; de gelden te innen, tot de e.k. generale synode te beheeren en voor die gelden kwitantie te teekenen; alles na goedkeuring van het moderamen der laatst gehouden generale synode;

b. alle nieuwe uitgaven te controleeren, of zij geheel met de Standaard-uitgave overeenkomen en of de toestemmingsvoorwaarden gehouden worden, ingeval van afwijking handelend namens de kerken op te treden, waarbij de eindbeslissing ligt bij de e.k. generale synode;

c. te overwegen of een correctie van de melodieën der gezangen en van den tekst der formulieren gewenscht en mogelijk is; en zoo ja deze te bevorderen en dienaangaande ter gelegener tijd voorstellen te doen; en

d. van hun arbeid en beheer verslag en verantwoording te doen aan de e.k. generale synode.

Verder rapporteerde ouderling Linschoten namens dezelfde commissie over *het verzoek van de Vereeniging van organisten bij de gereformeerde kerken*, B V.

Overeenkomstig het gewijzigd voorstel der commissie besluit de synode aan de Vereeniging van organisten mede te deelen, dat de synode oordeelt, dat deputaten, gezien de omstandigheden, naar hun vermogen volgens hun opdracht gehandeld hebben.

ARTIKEL 277.

Dr J. G. Ubbink.

Dr Thijs heeft in comité gerapporteerd namens *de commissie inzake dr J. G. Ubbink*, benoemd door de synode van Middelburg (cf. Acta, artikelen 246 en 269 sub 31), R 7 [bijlage LXVI]. De praeses dankte de leden van de commissie voor hun rapport en den door hen verrichten arbeid.

ARTIKEL 278.

Ds Hoek rapporteerde in comité namens commissie I over het *Bezwaarschrift van br J. la Roy te Schiedam, K e 2.*

De synode besloot overeenkomstig het voorstel der commissie:

1° uit te spreken dat na nauwkeurig onderzoek en samenspreken met ds Vonk door de commissie is gebleken:

a. dat de beslissing der particuliere synode van Zuid-Holland (Z.G.) van 11 Sept. 1935, wat betreft het gerucht als zou ds Vonk het boek van Bunyan, *de Pelgrimsreize*, een „duivelsboek” genoemd hebben, juist is, omdat deze beschuldiging niet is bewezen en dat br La Roy erkennen moet daarin verkeerd gehandeld te hebben;

b. dat br La Roy wèl uitdrukkingen over de prediking van ds Vonk heeft gebezigd, die niet van teedere liefde getuigen, zelfs hard moeten genoemd worden en dáárom behooren teruggenomen te worden; en dat zijn beschuldiging als zou de classis en de particuliere synode „om de zaak heen draaien” en haar niet serieus hebben onderzocht, ongemotiveerd en dáárom laakbaar is;

c. dat de uitdrukking van ds Vonk „in geheel de Schrift wordt geen tekst gevonden, die aandringt op zelfonderzoek in verband met de vraag of wij wel het ware geloof hebben,” welke hij zelf erkend heeft in zijn preek over 1 Petr. 2 : 11—17 gebezigd te hebben, en die de commissie bedenkelijk voorkwam, nu geen oorzaak meer is om daarover te handelen, wijl ds Vonk eigener beweging verklaard heeft, deze niet meer voor zijn rekening te nemen, en bovengenoemde samenspreking een bevredigend karakter heeft gedragen;

2° en hiervan mededeeling te doen aan br La Roy, aan ds Vonk, aan den kerkeraad en de classis van Schiedam en aan de particuliere synode van Zuid-Holland (Z.G.).

ARTIKEL 279.

In de vergadering in comité is besloten de taak der deputaten *voor de bevordering van de eenheid onder de gereformeerde belijders*, artikel 67, aldus te omschrijven: diligent te blijven in het doen van pogingen tot bevordering der eenheid met alle gereformeerden en inzonderheid met de Christelijke gereformeerde kerk, door met deze kerk de correspondentie voort te zetten, en zich daarbij aan te sluiten aan de door haar genoemde bezwaren.

„Eenheid”.

ARTIKEL 280.

Op Donderdag 1 October zond de synode het volgend telegram aan Zijne Excellentie den minister-president:

Telegram aan
Zijne Excellentie
dr H. Colijn.

Excellentie dr H. Colijn, 's Gravenhage.

De generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland, te Amsterdam vergaderd, bidt U voor Uw hoogstgewichtigsten arbeid als minister-president in deze moeilijke dagen Gods

ondersteunende genade toe en geeft U de verzekering, dat uit deze kerken voor U en de gansche regeering een gedurig gebed opstijgt tot den Heere onzen God, in Wiens hand het lot ook van ons volk rust.

SCHOUTEN, *praeses*.

ARTIKEL 281.

Telegram van
Zijne Excellentie
dr H. Colijn.

De praeses las in de zitting van Vrijdag 2 October het volgend telegram voor van Zijne Excellentie dr H. Colijn:

Voor het namens de synode van de gereformeerde kerken mij gezonden telegram betuig ik mijn diepgevoelden dank. Wie gesteund wordt door gebed, dien valt het worstelen niet zwaar.

COLIJN.

ARTIKEL 282.

Finantieele
contrôle.

In de vergadering in comité rapporteerde ds Milo namens commissie V inzake de *finantieele contrôle van de verschillende boekhoudingen*.

Overeenkomstig het voorstel der commissie besloot de synode, een drietal deputaten te benoemen met opdracht de eerstvolgende generale synode te adviseeren:

1° over de vraag: op welke wijze de synode het meest doeltreffend de boekhouding en kasbescheiden der door haar benoemde deputaten kon controleeren en

2° over die punten waarbij naar het inzicht der te benoemen deputaten deskundig advies inzake finantieel beheer voor de synode wenschelijk zou kunnen worden geacht.

ARTIKEL 283.

Centrale
diaconale
conferentie.

In de zitting van Woensdag 30 September deed de praeses voorlezing van het volgend telegram van de Centrale diaconale conferentie:

Diakenen van de gereformeerde kerken in conferentie te Utrecht bijeen bidden uw hooge vergadering de verlichtende en sterkende leiding des Heiligen Geestes toe.

DONNER, voorzitter.

Dit telegram werd door de synode beantwoord.

ARTIKEL 284.

Toespraak van
den praeses.

Aan het einde van de gewone werkzaamheden dezer synode gekomen laat de praeses zingen Psalm 150 : 1 en spreekt tot de synode:

Geliefde broeders.

Het zij mij vergund, nu wij aan het einde van de zittingen van deze synode zijn gekomen, een kort afscheidswoord tot u te richten.

Tusschen deze synode en haar voorgangster ligt de herdenking van de

Afscheiding en van de Doleantie, twee reformatorische acties uit de dertiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw, welke van de grootste betekenis zijn geweest voor den gang van het kerkelijke en dies van het nationale leven in deze lage landen bij de zee.

In die dagen, toen het Woord Gods weer vat op de consciëntiën kreeg en de belijders van de gereformeerde religie het weer opnamen voor het koningschap van Christus in Zijn kerk, was de grondtoon bij hen, die vooraan stonden in den strijd voor kerkherstel, er één van diepe verootmoediging.

De belijdenis rees uit de binnenkameren en uit de gemeenschappelijke samenkomsten omhoog:

„Wij hebben God op 't hoogst misdaan;
Wij zijn van 't heilspoor afgegaan,
Ja, wij en onze vaadren tevens,
Verzuimend alle trouw en plicht,
Vergramden God, den God des levens,
Die zooveel wondren had verricht.”

Wij roemden in die dagen des gedenkens niet in menschen, maar verheerlijkten den Naam van den God en Vader van onzen Heere Jezus Christus, Die aan onze vaders de genade schonk ook op kerkelijk gebied eer van alle schepselen af te zien en die te laten varen, eer zij ook maar in het allerminste iets tegen Zijn heiligen wil zouden doen.

Daar is, helaas, door deze beide acties op kerkelijk terrein een breuke geslagen tusschen de belijders van de gereformeerde religie, maar de begeerte leeft in onze harten, dat de Heere, bij het licht van Zijn Woord en onder de werking van Zijn Geest, het aan allen, die Zijn Naam ootmoedig vreezen leere verstaan, dat kerkbederf geen ziekte maar een zonde is.

Daar leeft in ons een begeerte, dat nog eens de blijde dag moge aanlichten, waarop in ons vaderland de belijders des Heeren onder de banier van de aloude gereformeerde belijdenis met elkander mogen samenleven in één kerkverband.

Door die begeerte gedreven besloot de synode de correspondentie met de christelijke gereformeerde kerk voort te zetten, want ook de gedeelheid, die er tusschen haar en ons bestaat, is in strijd met den eisch van het Woord des Heeren.

Wij gelooven in een God, Die maar behoeft te spreken en dan is het er, te gebieden en dan staat het er en Die de dingen, die niet zijn, roept alsof zij waren.

Dat het onder ons niet ontbreke aan de bede:

„Breng, Heer, al uw gevangnen weder;
Zie verder op Uw erfvolk neder;
Verkwik het, als de watervloed,
Die 't zuiderland herleven doet.”

Intusschen willen wij niet vergeten, dat adel verplichtingen oplegt en dat, wat wij in den weg van erfenis van onze vaders ontvangen hebben, door ons moet worden verworven om het te kunnen bezitten.

Wij hebben steeds te vragen: Wat staat geschreven en wat is geschied?

Wanneer wij nu in dat licht onze synode zien, dan dringt zich de vraag aan ons op, of daar ook bij ons nog wordt gevonden diezelfde kracht van gelooven en diezelfde moed van belijden, welke in die dagen bij de mannen en vrouwen van de Separatie en van de Doleantie zoo krachtig tot openbaring kwam.

Het antwoord op deze vraag zal wel, het zij met schaamte beleden, ontkennend moeten luiden, maar daardoor wordt ons des te rijker de zegen door den Heere in deze dagen aan Zijn kerken in generale synode geschonken.

Velen gingen niet zonder zorg deze synode tegemoet.

Daar waren er zelfs die meenden, gezien de soms heftige polemieken in de pers, dat er zoo geen synode gehouden kon worden.

Daar waren er ook die van haar geen verwachting hadden, omdat er schier geen gewichtige onderwerpen op de dagorde waren te vinden.

Wat zijn wij echter door den Heere, Die den gang van ons kerkelijk leven leidt, in al deze dingen diep beschaamd.

De persoonlijke geschillen, die er waren gerezen, zijn vóór of tijdens de synode uit den weg geruimd en wij hebben hier als broeders kunnen samenwerken aan den opbouw van de kerk des Heeren.

Onderwerpen van ingrijpende beteekenis zijn aangesneden en zullen door bekwame mannen onder de loupe worden genomen en met vertrouwen zien wij de komende rapporten met de daarbij verwachte adviezen tegemoet.

Wij hopen, dat ook in de kerken met datzelfde vertrouwen het resultaat van het in te stellen onderzoek zal worden afgewacht, waarbij wij den wensch uitspreken, dat wijze bedachtzaamheid ons aller spreken en schrijven moge kenmerken.

Wat is de Heere goed voor ons geweest. Wij waren veel nauwer aan elkander verbonden, dan wij zelf geloofden.

Onze eenheid in ons verheerlijkt Hoofd, Dat altijd leeft om voor ons te bidden, niet het minst als Zijn kerken in synode vergaderd zijn, is openbaar geworden, tot beschaming van allen, die Sion gram zijn en tot eere van den naam des Heeren, Die de trouw van Zijn verbond, ook ten opzichte van onze kerken, niet vergeet.

Wij zochten bij alle dingen, waarover wij verschillend dachten, naar de eenigheid des Geestes door den band des vredes.

Dank zij de voorlichting van het Woord des Heeren en de leiding van Zijn Geest, kunnen wij met groote dankbaarheid op deze synode terugzien.

Wij willen, bij alle verschil van inzicht, niet van elkander scheiden, maar begeeren bij elkander te blijven, omdat wij bij elkander behooren.

Ons werk bleek ook nu weer gebrekkig en in hetgeen op onze vergaderingen werd gesproken bleek soms maar al te duidelijk, dat wij menschen waren, aan wie het struikelen in woorden niet vreemd is.

Wij staan echter in de wetenschap des geloofs, dat de Heere, ook door onzen veelszins gebrekkigen arbeid, Zijn raad volvoert tot heil van Zijn kerken en tot eere van Zijn Naam.

Gij vergunt mij nu wel een persoonlijk woord. Uit ernstige krankheid opgericht stelde de Heere mij in staat gedurende deze weken u als voorzitter te kunnen dienen.

Daarvoor wensch ik in deze ure des scheidens Zijn Naam met dankerkentenis te verheffen en is het mij een behoefte des harten liefde en lof voor Hem ten offer te mengen in dit kerkgebouw, waar deze synode voor 't laatst vergaderd is.

Het heil der kerken ligt mij na aan het hart en iets voor haar te mogen doen is mij altijd een vreugde geweest.

Dat ik als uw voorzitter mocht fungeeren, daarvoor dank ik Hem, Die mij waardig geacht heeft, mij in deze bediening gesteld hebbende.

Ik dank u allen voor het vertrouwen, dat ik van u genoten heb, waardoor gij mij het praesideeren zoo gemakkelijk hebt gemaakt.

Ik heb van u allen niets anders dan vriendelijke tegemoetkoming onderhouden.

Over wat daar verkeerd in mijn leiding was roep ik in het bloed der verzoening van Hem, Wiens bloed van alle zonden reinigt.

Van u vraag ik vergeving, indien ik op een of andere wijze mij ten opzichte van u misdroeg.

Voor wat daar goeds en opbouwends in onze samenkomsten gevonden werd danken wij Hem, Die in Zijn Woord tot ons zegt en het in de historie Zijner kerken bevestigt: „Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd en uwe muren zijn steeds voor Mij”.

Een woord van dank aan de praeadviseerende leden der synode voor den arbeid voor haar verricht.

Zoo'n synode maakt altijd dat de banden tusschen kerk en school sterker gaan trekken, want de hartelijke samenwerking tusschen kerk en kathedraal treedt daar op een treffende wijze aan het licht.

Broeders hoogleraren, de Heere sterke u tot uw gewichtvollen arbeid aan onze Theologische School en aan de theologische faculteit van onze Vrije Universiteit.

Om des huizes des Heeren onzes Gods wil gedenken wij uwer in onze voorbede.

Dank ook aan de praeadviseurs van de deputaatschappen, die onze commissies met hun deskundige voorlichting hebben gediend.

Dank aan de commissies en aan hun voorzitters en rapporteurs, die door hun ingespannen arbeid van de grootste beteekenis zijn geweest voor den goeden gang van zaken op onze vergaderingen.

Dank aan de broeders Knoppers en Sikkel, die zorg droegen voor het officieele persverslag, en aan de vertegenwoordigers van de pers, die door hun uitgebreide verslagen den honger naar synodenieuws in het vaderland en daarbuiten hebben gestild.

Dank aan de beide scribae voor hun vriendelijke samenwerking en niet het minst aan den assessor voor zijn trouwe hulp, waardoor mijn arbeid in niet geringe mate werd verlicht.

Dank aan de kerk van Amsterdam en haar leden voor de gastvrijheid ons verleend en dank aan haar volijverigen subscriba broeder J. H. Linschoten en zijn trouwe helpster zuster J. C. Leuning, die de synode op buitengewone wijze aan zich hebben verplicht en wier hulpvaardigheid nog lang in onze dankbare herinnering zal blijven voortleven.

Ook past ons een woord van dank aan koster Van der Baan en zijn wakkere gade, die de synode op zulk een correcte wijze dienden, en aan den orgelist broeder Pijlman, die bij alle openbare zittingen aanwezig was om ons psalmgezang met zijn orgelspel te begeleiden.

Eindelijk nog een woord van dank aan de broeders en zusters, die met zulk een hartelijke belangstelling de zittingen der synode bijwoonden en met gespannen aandacht de discussies en de beslissingen volgden.

Wij hebben een rijk agendum afgewerkt en gewichtige beslissingen genomen.

De zending nam weer haar beteekenisvolle plaats in en haar adviseurs waren trouw op hun post.

Daar wordt enorm veel werk door de zendingsdeputaten verricht, maar het sterke hen bij hun dikwerf moeilijken arbeid, dat zij zich in het volle vertrouwen en het hartelijk meelevende der kerken mogen verheugen.

Wij danken den Heere voor den toenemenden zegen ons op ons zendings-terrein geschonken, en bevelen onze broeders en zusters, die daar arbeiden, in Zijn trouwe zorg aan.

Ook de zending onder de Joden heeft een gezegend verloop en haar dienaren geven zich met voorbeeldige trouw aan dezen moeilijken arbeid.

Inzake de Theologische School herinneren wij aan de benoeming van dr K. Dijk in de plaats van wijlen prof. dr T. Hoekstra.

De Heere stelle hem aan de School onzer kerken tot een rijken zegen. Het stemme ons tot ootmoedige dankbaarheid, dat alle beslissingen inzake de Theologische School met genoegzame eenparigheid konden worden genomen.

Artikel XI en XIII K.O. eischen veel van de offervaardigheid der kerken en vragen veel wijs beleid van haar deputaten.

De evangelisatie, ook in Noord-Brabant en Limburg en in België, de arbeid onder de verstrooiden in Frankrijk en Nederlandsch-Indië, de zorg voor de weermacht zoowel te land als ter zee, het werk onder de schippers en de handelsmarine, wat geschieden moet in de IJsselmeergebieden en voor de radiokerkdiensten vroegen en verkregen weer uw medewerking en steun.

Tal van bezwaarschriften waren ingekomen inzake het bundeltje „Eenige gezangen”.

Wij hopen, dat het antwoord, dat door u aan al de bezwaarden zal worden gezonden, door hen in biddende overweging zal worden genomen.

Het zou reeds veel gewonnen zijn, als zij leerden inzien, dat er tegen dit bundeltje geen dogmatische en kerkrechtelijke bezwaren kunnen worden ingebracht en dat de uitdrukking „in Gods huis niets dan Gods Woord” niet alleen betrekking heeft op berijmde Schriftgedeelten maar ook op berijmde Schriftgedachten.

De richtlijnen voor de deputaten voor de correspondentie met buitenlandsche kerken zijn in een goed gedocumenteerd rapport aangegeven.

Inzake de tucht over doopleden werd een bedachtzame beslissing genomen, wat ook kan gezegd worden ten opzichte van de vragen ingekomen inzake de N.S.B. en de C.D.U.

Gij vraagt van mij niet, dat ik in alle bijzonderheden zal afdalen.

Wij hebben ruime stof om den naam des Heeren te danken, als wij zien op den door ons verrichten arbeid.

Onze arbeid is geëindigd en wij zetten dien in onze deputaatschappen voort.

De Heere beware onze kerken bij de zuiverheid der belijdenis en bij de godvruchtigheid van den wandel.

Hij sterke u allen tot den gewichtvollen arbeid, waartoe Hij u in deze donkere tijden in het midden van Zijn kerken roepen wil.

Hij gunne u het voorrecht te mogen zien, dat, mede door uw getrouwen arbeid, onze kerken als pilaar en vastigheid der waarheid een plaats der eere mogen innemen in het midden van ons volk.

Wij mogen den tijd van de wederkomst des Heeren niet uitrekenen, maar worden wel geroepen ernstig acht te geven op de teekenen der tijden, die ons alle toeroepen, dat de toekomst des Heeren genaakt.

Wij gaan donkere tijden tegemoet, maar wij weten dat de teugels van het wereldebewind en de draden van ons levenslot veilig zijn in de handen van Hem, door Wiens hand de Vader alle dingen regeert.

Zoo dan, mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel zal zijn in den Heere.

Wat mij steeds aangrijpt bij het uiteengaan van een synode is de gedachte dat wij nooit zóó weer zullen samenkomen.

Daar zijn broeders, die bij een volgende synode niet afgevaardigd zullen worden, en daar zijn anderen, die alsdan hun plaats in de strijdende kerk hier beneden zullen hebben verwisseld voor een plaats in de triumfeerende kerk hierboven.

Broeders, laat ons arbeiden zoolang het dag is, de nacht komt waarin niemand werken kan.

Zij het ons hoogste begeeren, dat uit ons leven iets te voorschijn moge komen, dat dienstbaar moge zijn aan de verheerlijking van den Naam des Heeren.

Dan zal heel uw leven een voor- en toebereiding zijn voor de ontmoeting met Hem, Dien gij niet gezien hebt en nochtans liefhebt, in Wien gij nu, hoewel Hem niet ziende maar geloovende u verheugt met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde, verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid uwer zielen.

En als Hij komt, dan klinke van Zijn lippen voor u het woord: „Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal Ik u zetten, ga in in de vreugde uws Heeren”.

„Hem nu die machtig is u van struikelen te bewaren en onstraffelijk te stellen voor Zijn heerlijkheid in vreugde, den alleenwijzen God onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en macht, beide nu en in alle eeuwigheid”. Amen.

ARTIKEL 285.

Hierna spreekt prof. dr K. Schilder namens de hoogleeraren en Toespraak namens
zegt: hoogleeraren.

Broeder praeses,

Nu het spreken van een afscheidswoord uit naam der hoogleeraren aan mij is opgedragen, moge ik namens hen allen u, mèt de leden van het moderamen, danken dat de vervulling van de ons opgedragen taak, zooveel het aan u stond, ons mogelijk gemaakt is. In uw toespraak tot den door deze synode benoemden hoogleeraar is door u opgemerkt, dat hij nu voor het laatst aan de moderamentafel plaats genomen had; maar — zoo werd door u opgemerkt — er is een „nòg mooiere tafel”, die der hoogleeraren. We hebben dat oolijke woord met gepasten deemoed aangenomen; want óók aan de tafel der hoogleeraren is ter dege gevoeld, dat de moderamentafel toch eigenlijk *de* tafel was, en dat haar sieraad was haar kracht.

Reeds werd in den aanvang van onze zittingen eraan herinnerd, dat er een ledige plaats aan onze tafel was. God verblijdde ons allen door de hier gevallen beslissing, die de bezetting van den ledigen stoel heeft mogelijk gemaakt, — zoo de Heere wil. Dit laatste zeggen we, misschien, ditmaal met nòg meer nadruk dan in andere jaren pleegt te geschieden. Want de schaduw van den dood is over ons heengetrokken en we hebben haar gezien, en zijn ontroerd geweest.

Deze synode wordt straks *provisorisch* gesloten; — en de reden van zoodanige sluiting gaat met name ook den hoogleeraren ter harte. Het is immers de zaak eener eventueele benoeming van den „zendingshoogleeraar”, welke de sluitingsacte straks verhinderen zal, definitief te zijn. Of, en zoo ja wanneer aan de tafel der professoren een nieuwe zetel zal te zetten zijn, dat weet God alleen. Ook in dezen zeggen we: „zoo de Heere wil”. Overigens is het verblijdend, dat de met zooveel ingehouden smart door onzen minister-president aangekondigde en onvermijdelijke verandering in de monetaire politiek der regeering, schoon ze vlak vóór de laatste zittingsweek dezer synode moest geschieden, noch in ons volksleven, noch in ons kerkelijk leven een zoodanige reactie heeft gewekt, dat onder den indruk daarvan ook maar overwogen is geworden, de voorgenomen provisorische sluiting toch nog in een definitieve om te zetten. Ook als hoogleeraren zien wij een bewijs van Gods genade en daarna van de kracht van het gereformeerde leven daarin, dat de deputaten voor de zaken der zending den moed konden en mochten hebben, de instelling van een zendingsprofessoraat u in hernieuwde overweging te geven, en zulks met een toch wel open oog voor de finantieele verplichtingen, die het meebrengt. Bergen mogen wijken en heuvelen wankelen en de gave gulden zijn waarde zien verminderen, maar mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, zegt de Heere, onze ontfermer. Ons als hoogleeraren is, met het oog op het wetenschappelijk belang ook van de zendingsstudie, dit alles tot grooten troost. Het sterkt ons als geloovige arbeiders op het veld der wetenschappelijke studie en het doet ons allen weer zien den nauwen band tusschen de heilige kerk en de heilige wetenschap der godgeleerdheid.

Wie van zending spreekt, die heeft daarmee het alleen voor Gods oogen afzienbare terrein van het universeele wereldleven betreden. Tusschen dat universeele wereldleven eenerzijds en het bijzondere nederlandsche en gereformeerde-kerkelijke leven anderzijds, komt al meer contact. Dat beteekent een reuzenstap ten hemel en — ter hel. De heerlijke èn bittere ernst van dit woord heeft ook aan de ambtelijke aandacht der gereformeerde kerken rechtstreeks zich opgedrongen en uw synode heeft daarvan de weerspiegeling mogen en moeten zijn. Dat de wetenschappelijke studie der theologie en de verdieping van ons inzicht inzake uitspraken zoowel als vóór-onderstellingen der gereformeerde belijdenis dringend noodig zijn, zal óók de

kerk haar roeping verstaan, dat is ook op deze synode weer duidelijk gebleken. Wij kunnen de kerken, de kerken kunnen ons niet missen. Maar wij belijden, ook als mannen van studie, de prioriteit van de eerste uitspraak boven en vóór de tweede in dezen laatsten volzin. En gelijk *wij* daarom Christus' *kerk* blijven zoeken en dienen in onzen arbeid, zoo vragen wij, óók aan het einde dezer vergadering, voor onzen eigen zwaren arbeid het gebed en de liefde der kerken.

Wij zullen, na deze vraag, ons niet beklagen over de toch eigenlijk zes weken, die deze synode van onzen eigen werktijd heeft gevorderd. Veel arbeidsvrucht blijft achterwege, als een „mooie” tafel in een synodale vergadering oorzaak is, dat ongeveer een dozijn bureaustoelen gedurende een half dozijn weken slechts sporadische bezetting vinden. Doch we hebben het offer gaarne gebracht en weten, niet tot *minderen* arbeid dan gewoonlijk hier veroordeeld te zijn geweest. Als het er op aankomt, aanvaardden wij toch de titulatuur, die daar sprak van een „nog mooiere tafel”. Doch we denken in deze vergelijking voor wat de *minder* „mooie” tafel betreft, niet aan uw moderamentafel, broeder praeses, doch aan onze eigen werktafel.

Moge ook in de toekomst de bodem, die beide werktafels draagt, rustig en effen blijven, door de genade Gods, Hij geve aan kerk en wetenschap de genade van een „stil en gerust leven” onder onze overheid. Want „ons schild ende betrouwen zijt Gij, o God en Heer.”

ARTIKEL 286.

Toespraak van
den assessor.

Daarna ontvangt de assessor het woord en zegt tot den praeses:

Hooggeachte broeder praeses.

Toen in dit voorjaar de generale synode onzer kerken in het gezicht kwam en onwillekeurig de vraag rees aan wien het presidium zou worden toevertrouwd, werd, — en hoe kon het anders — het eerst uw naam genoemd, echter . . . steeds met schuchterheid en vreeze. Want wij waren niet zeker, dat uw krachten het u zouden toelaten deze zware taak te vervullen. In het vorige jaar had God u immers door een ernstige ziekte terneer geworpen; weken en maanden is er om uw leven geworsteld; gij hebt zelf meermalen de gedachte gekoesterd, dat de Heere uw plaats in Zijn kerk hierbeneden zou verwisselen met een plaats in het Jeruzalem, dat boven is, en . . . zoo was er bij ons vrees of gij wel in staat zoudt zijn aan onze vergaderingen leiding te geven. Maar onze trouwe hemelsche Vader heeft alle vrees diep beschaamd. Wij zeggen nu met mond en hart: loof den Heere, onze ziel en al wat binnen in ons is Zijn heiligen naam, . . . Die uw krankheid genas en uw jeugd vernieuwde als eens arends”. Want gij hebt met verjongde kracht den „kerkelijken scepter” gevoerd en, Gode zij dank, het zware werk van het presidium door Zijn kracht mogen volbrengen. — Ik zeg met opzet: het *zware* werk . . . Vijf synode-weken; een agendum met veel gewichtige punten; debatten, welke veel van uw geduld vorderden; beslissingen, welke met groote wijsheid moesten genomen worden . . . dat alles heeft uw taak als praeses gemaakt tot een arbeid, die de inspanning van alle krachten eischte. Door de genade des Almachtigen hebt ge dien arbeid mogen voltooien. Geen enkele zitting behoeft gij te verzuimen. Onvermoeid hebt gij ons in onze werkzaamheden geleid en tot activiteit aangezet en wij hebben alle reden om u hartelijk te danken voor uw vaderlijke, vroede en vaste leiding. We willen ook als leden van het moderamen u dank brengen voor uw vriendelijken omgang en uw broederlijke en stevige samenwerking. Daarbij mogen we als leden dezer synode u ook wel vergeving vragen voor alles, waardoor wij u in de leiding, welke gij te geven hadt, hebben bemoeilijkt. Ik doe dit inzonderheid uit

naam van alle wandelende, kranten-lezende, met elkander-converseerende, te lang oreerende en rumoerige leden en . . . ge hebt waarlijk wel aanspraak op een eerepalm voor de lankmoedigheid, waarmede gij veel hebt willen dragen. En nu gaan wij uiteen. Wat het resultaat en de vrucht van deze synode in ons kerkelijk leven zal zijn kunnen wij niet berekenen, maar dit mogen wij u in oprechtheid betuigen, dat, indien, wat God verhoede, na deze synode de gouden standaard van den vrede en de eenheid in het midden van onze kerken ook slechts even zou worden losgelaten, van deze devaluatie u en uw praesidium niet het minste verwijt treft. Gij hebt met inspanning van al uw krachten het goede voor des Heeren huis gezocht. Wij bidden u toe, dat onze God u nog vele jaren spare voor Zijn kerk en bij het klimmen der jaren en het naderen van den avond met Zijn vertroostend licht uw levenspad mild beschijne. Hij geve u in uw persoonlijk leven veel te ervaren van de gemeenschap met onzen Heere Jezus Christus en leide alles zoo, dat de herinnering aan deze synode en uw praesidium u telkens weer stemmen kan tot innige dankbaarheid jegens Zijn goedheid, waarin Hij het zoo wonderlijk wel heeft gemaakt. Zijn naam zij voor al Zijn trouw geprezen.

ARTIKEL 287.

Nadat de vergadering staande heeft gezongen het eerste en vierde vers van Psalm 121, gaat de praeses voor in dankgebed en sluit hij provisioneel de synode.

Sluiting.

J. L. SCHOUTEN, *praeses*.

K. DIJK, *assessor*.

G. KEIZER, *scriba*.

J. THIJS, *scriba*.

BIJLAGEN

Broeder voorzitter, hooggeachte en geliefde broeders in onzen Heere Jezus Christus.

Toen ik 3 jaar geleden in Middelburg in uw midden mocht zijn, dacht ik, dat ik nooit weer in uw land zou terugkomen. Nu door allerlei omstandigheden een andere broeder niet in aanmerking kon komen, wilde ik mij er echter niet aan onttrekken, om uw vriendelijke uitnodiging aan onze kerkjes op te volgen.

Vooreerst dus onze zeer hartelijke dankbetuiging voor de zoeven genoemde uitnodiging, die wij zeer waardeeren. Van ganscher harte wenschen wij uw synode en al de gereformeerde kerken in Nederland 's Heeren rijke zegeningen toe voor de toekomst.

Ten tweede betuigen we nog eens weer onzen hartelijken dank voor allen finantieelen steun, dien we sedert Middelburg van u mochten ontvangen. De Heere onze God vergelde uw kerken deze betooning uwer christelijke broederliefde met Zijn rijke geestelijke zegeningen in Christus.

Ten derde wil ik met dank jegens den Heere vrijmoedig uitspreken, dat wij in ons kerkelijk leven ongehinderd hebben kunnen voortgaan. Als vrije kerken, die van den staat finantieelen steun niet ontvangen, maar die door vrijwillige gaven harer leden hun kerkelijk leven in stand trachten te houden, staan wij geheel en al buiten den kerkelijken strijd, die in de volkskerk gestreden wordt, al volgen we dezen strijd met die belangstelling, die we voor alles hebben wat het Koninkrijk Gods aangaat en met de vurige bede, dat God daaruit voor die duitsche evangelische kerk en ook voor ons volk en land, kon het zijn, rijke zegeningen moge doen voortkomen.

Ten vierde wil ik het ook rondborstig uitspreken, waarin ik — en dat niet eerst in de laatste jaren, maar feitelijk al sedert ongeveer 35 jaren, den allergrootsten nood en moeilijkheid onzer kleine vrije gereformeerde kerkjes gezien heb en nog zie, zelfs hoe langer des te meer zie, namelijk in het *volstrekt ontbreken* van alle historisch gereformeerd verleden en van eenig gereformeerd milieu in die streken, waar wij wonen.

Dat milieu is bij ons over het algemeen niet slechts confessioneel en kenmerkend luthersch, maar zelfs veel meer evangelisch in zeer algemeenen zin des woords, zoodat er voor gereformeerd kerkelijk leven in leer en leven ten eenen male de resonanzbodem gemist wordt, zoodat onze kerkjes in de ruim 70 jaren sedert haar ontstaan eigenlijk niet *werkelijk wortel hebben kunnen schieten* in onze omgeving.

Misschien, ja m. i. zeker was het ook ongunstig, dat wij de gereformeerde belijdenis het eerst ontvingen in den Westminster-catechismus en dat bovendien nog in een *duitsch-amerikaansche* vertaling, die voor ons duitsche menschen weinig aantrekkelijk en bekoorlijk was. Ik zelf leerde den Heidelberg *eerst hier in het land kennen* en ik heb hem dan ook later in onze kringen bekend gemaakt en ingevoerd als een zeer kostelijk goed, dat de Heere onze God ons in onze eigen moedertaal nog in den reformatie-tijd heeft willen schenken. Maar ook de Heidelberg is in onze streken zoo goed als onbekend, omdat allen uitsluitend met Luthers Catechismus in school en kerk bekend gemaakt en onderwezen werden.

Dit *volstreckte gemis* van historisch *gereformeerd verleden* en van *gereformeerd milieu* in het *heden* en daarmee het ontbreken van de voorgelachten en helaas ook van een jong opkomend geslacht, doen mij de toekomst van onze kerkjes helaas niet rooskleurig beoordeelen.

Dat nu bijna aan het einde van mijn leven te moeten uitspreken, is voor mij *diep smartelijk* en alleen dragelijk met het oog op Hem, die in Zijn onbegrijpelijke soevereine vrijmacht onze kerkjes in het leven geroepen en tot dit oogenblik —

trots alle kleinheid, zwakheid en armoede — in stand heeft gehouden en in Wiens hand ook haar toekomst wel en veilig geborgen is, zoolang het Hem en Hem alleen zal behagen. Zijn raad zal bestaan ook ten opzichte van onze kerkjes.

Ik wil besluiten met een persoonlijke herinnering.

Ik was nog geen twee maanden in het land hier, toen ik door 's Heeren vriendelijke beschikking met vele studiemakkers uit Kampen getuige mocht zijn, hoe 17 Juni 1892 in *deze* kerk, waar wij thans zijn, de vereeniging van Afscheiding en Doleantie haar beslag kreeg, in de eerste gemeenschappelijk gehouden synode der gereformeerde kerken in Nederland.

Wanneer ik nu, waar ik naar mijn overtuiging waarschijnlijk voor het laatst in uw midden zal zijn, met het oog op mijn leeftijd en ruim veertigjarigen dienst als predikant, een wensch en een bede mag uitspreken, dan is het deze, dat de God van alle genade en barmhartigheid u in niet al te langen tijd een tweeden 17den Juni als in 1892 moge schenken! Zoo mogelijk van nog omvattender en heerlijker beteekenis dan de eerste geweest is, tot eere van Zijn grooten Naam en tot bevordering van de komst van Zijn Koninkrijk tot in der eeuwigheid!

Ik heb gezegd.

BIJLAGE II.
Art. 29.

TOESPRAAK van mr W. Rounsfell Brown.

Moderator, Fathers and Brethren,

The Free Church of Scotland sets a high value on friendship with the Reformed Churches of the Netherlands. The honour of your reception of myself as bringer of the salutations of my Church I count even higher than the compliment of having been trusted as the messenger.

The Free Church had appointed two delegates, one being, as was proper, no less than our Moderator of this year, Professor Peter W. Miller. Illness has overtaken him, and his physician forbids him to come; so now I stand before you alone.

Although holding an important office in the Church — as General Treasurer and Foreign Mission Secretary — I am not a Minister but an Elder.

What standing have I, as such, to address you? None save —

1. fellowship in the service of the Lord Christ Jesus;
2. identity of witness to the Reformed Faith and similarity in the condition — small rather than large — of our two Churches; and
3. our domestic structure of the churches, of which my office, in the eldership — one of the people — is the symbol.

Needless for me to refer to the brilliant pages of Dutch History which tell of victories won by God's favour. As a soldier I remember that He blessed even your sword; nor am I ignorant, though silent, concerning your place in the commercial and political life of the World.

We speak to each other more agreeably when we talk of the present condition as Churches of Christ.

The Free Church cannot and does not claim to outrival your Church in active effect for the Faith, nor yet in heroic suffering. In 1834 the returning tide of devotion to divine truth, as set forth and formulated in Calvinism, had lifted the Dutch Church from the sands of dull self complacency, and set the Church afloat on the deep waters of God's Sovereignty. If half a Century later the Church was inclined to voyaging in strange waters, the Reformation of 1886, the remembrance of which you now celebrate, found your fathers content to keep to the inland seas of grace, and within sight and shelter of the Rock of Ages. That resolve, on their part, cost them, and you, the want und penury signified by the term Doleantie. But in the name of the Free Church of Scotland I hail you as blessed of God Who has accepted your sacrifice, and brought you to this day and hour.

The travail of the Free Church has not been quite so sore, nor have our attainments been so great; but if you will suffer me I would try to set forth briefly our history as proof of our right to offer you sympathy and praise and of our need to have from you the inspiration and encouragement of your example.

The Free Church of Scotland is not large; but she has the inheritance of a great name.

When darkness was over the face of Europe spiritual light broke forth in Germany, in Switzerland, and France; soon it was broad day with your fathers in Holland. There had been a morning star in England and there were Northern lights in Scotland. But real enlightenment came to Scotland when Wishart and Hamilton told the truth as they had learned it abroad, and John Knox, following them, released its liberating power for our full revival. But persecution followed, and our light had been snuffed out were it not that our Fathers found oil for their lamps by sojourn and fellowship with your Fathers.

The people of Scotland attained to a glorious freedom at the Reformation; and they fortified themselves by Covenanting in the faith of a common people. Rich and poor, nobleman and peasant, were as one before God in spiritual things. All were sinners; there was one sufficient Saviour. On that basis the Church of Scotland was founded — a Commonwealth of sinners, called to be saints, with Christ Jesus their Lord, their High Priest, their Sovereign, their God.

Through later years the Church's faith was tried, but at great cost she held fast, until, under William of Orange, who came from your shores, she entered upon a time of peace. But peace has its dangers, even as has war. At ease in Zion the Church fared as yours did. She had slumbered outright had she not been kept awake by those of her children whom, because vigilant and troublesome, she drove out of the fold. These children, though denied their place, remembered their sonship and they maintained the faith, although bitterness of the outside cold provoked some of them to strange political notions, and to harsh words against the parent Church.

One hundred years ago there was waging in Scotland (1832—1842) a ten year's conflict to retain the Church's inherent freedom — the liberty of simple men and women, "the saints", to order the affairs of God's house according to his Word without State interference. The Church seemed to lose the battle; but she did not. She retained her freedom but she lost — or rather gave up — the incubus of State support; and she became the Church of Scotland Free. God Almighty blessed her with more outward estate than she had lost. But again Jeshurun waxed fat. Meanwhile the men who remained in the Church of Scotland, bound and not free, proved to have within them a remnant of grace and they too prospered even until a day of power. At length the Free Church and the old and expelled Church, called the United Presbyterian Church, joined forces in a Union. That Union in October 1900, so creating the United Free Church of Scotland, was however not complete. It was protested against by a Minority with in the Free Church. Consequently when the Union took place the Minority was left standing alone, and distinct on its original basis as the Free Church of Scotland. The Minority consisted of 26 Ministers; of whom 7 remain, to thisday and about half a dozen elders of whom I am the sole survivor. Together there were about 80 congregations or parts of congregations and even some fragments of congregations. The Free Church now has 90 Ministers and over 160 Congregations, and vigorous foreign missions in Africa, British India and Peru. For four years the Free Church had stood enduring hardship, deprived of all capital funds and of all but 30 Church buildings. After a long lawsuit the Supreme Court of the Land decided that the Free Church Minority had not changed, but that the Majority had changed, their views and vows and that consequently buildings and funds, provided in association with the unchanged views and loyalties, remained the property of the Minority in trust for the maintenance of the historical Reformed witness of the Church.

But Parliament intervened and the Free Church did not get the full share of the inheritance that was legally hers.

You will naturally expect to be told that the State Church — and the United Free Church — could no longer be just so antagonistic as for long times they had been. Your expectation is natural and it fits the case. The United Free Church abandoned her postulate that it is sinful for a Church to accept State endowment: the two Churches made common cause. In 1925 the State Church received from Parliament an acknowledgment that she (the Church) possesses inherently freedom of internal legislation wider even than what she had demanded, as of right, from 1832 to 1842. In 1929 the United Free Church went back into the Church of Scotland which is now the recognised State Church — although not a few in the Church maintain that she is not an Established Church.

Over against the National or State Church are four small Presbyterian Churches; the Free Church is the largest of them. But even we are a small

Church. We are partly endowed, for without endowment we could not maintain the Ministry at its present strength. We stand by, and for, the Reformed Faith without qualification; for the integrity of the Scriptures of the Old and New Testaments; for the Sovereign Rule of God over men and nations. This Sovereignty was affirmed and clearly defined by John Calvin 300 years ago. That truth has not been altogether forgotten but sometimes *nearly* so — indeed in many places spoken against — by many who conceived of liberty as a temple, without thought of a foundation for the same. Now that liberty suffers at the hands of dictators or the officials of totalitarian States it becomes us to thank God for such witnesses as now are rising up for the doctrines which teach of the freedom of Christ's own people, — of the law of liberty, wherein they walk by faith in Him who alone is "the Way, the Truth, and the Life".

Your Church recognises these doctrines. Our Church recognises them. We are set, are we not, each in our own place, to contend for this common, this precious, heritage?

God help us to do our duty!

BIJLAGE III.
Art. 29.

TOESPRAAK van rev. R. P. R. Anderson.

Synopsis: —

- I have looked forward to this day with joy
- a. It is my first visit to Amsterdam;
  - b. It is my first visit to your Synod;
  - c. Here I feel at home.
- I. *greetings from the Church of Scotland.*
Godspeed in your work and witness.
You have been a bulwark for the Bible. We honour that.
  - II. *one or two first impressions: —*
    - a. your singing;
    - b. your smoking
 your welcome — a warm welcome.
 [A distinction between „a warm welcome” and „a warm reception”.
 In 1673 De Ruyter and Tromp gave some neighbours of ours a warm reception! (Those English!) Scotsmen receive only a warm welcome.]
  - III. *about Scotsmen.*
We are 3 here — all 100 p.cent Scots — from different branches of the Church: yet one in greeting you as brethren.
  - IV. *thanks for welcome.*
„Cast thy bread upon the waters and it shall return unto thee after many days”.

BIJLAGE IV.
Art. 29.

TOESPRAAK van rev. John Howe.

Mr President and Christian Brethren,

I have the honour and the joy of conveying to you the cordial greetings and the best wishes of the United Original Secession Church of Scotland. We thank you for so graciously inviting us to send a representative to your General Synod. No invitation could be more welcome than yours, and we trust that, when you appoint some one to visit your sister Churches in Scotland, you will not overlook the hearty reception that awaits your representative in the Synod of the United Original Seceders.

We cannot but remember, with gladness and with gratitude, the many ties that bind the Presbyterians of Scotland to their brethren of the Reformed Churches of the Netherlands, and the debt which the former owe to the latter, a debt that is as ancient as it is real. The Reformation came to your land sooner than it did to ours. You recognized its excellency and embraced it. Its acceptance was costly, but you paid the price with a heroism and with a generosity which has won for you our admiration and esteem; and it is to your credit that since these early days you have earnestly contended for the faith which was once delivered unto the saints. We are persuaded that a loyalty so enlightened and courageous will prove as beneficial in the future as it has done in the past. With world conditions such as they are at present we believe that the Reformed Faith offers something, which is both appropriate and valuable, and we are convinced that its acceptance, by those who have never known its benefits, would be a definite step towards the solution of those problems, which are one of the most embarrassing features of our modern life.

With you the Reformation occurred earlier than with us, and we are not unmindful of the help you gave us in these early days. Sorely persecuted in their own land, many of our forefathers found refuge here, and so benefited by their stay amongst you that they were able afterwards to do in their land what you had already done in yours. As with you the struggle was protracted and severe, but in our case as in yours the benefits have been permanent and great. There are with us, as there probably are with you, those who are unfriendly to the doctrine, worship, and government of the Reformed Church, and who are trying in many subtle ways to undermine its influence and power. That your brethren in Scotland are as secure in their rights and privileges to-day as ever they have been is surely a tribute to their watchfulness and loyalty, as well as an indication that God's blessing has rested upon their life and labours.

But I must not forget that I appear before you as the representative of the United Original Secession Church, a church which, though small in numbers, has many points of contact with yourselves. I am reminded that in 1934 you celebrated the centenary of your Church. We congratulate you on these hundred years of usefulness, and we trust that, in reviewing the mercies of the past, you may have found much to inspire and encourage you. We had the privilege of celebrating our bicentenary three years ago. In 1773 we seceded from the National Church, just as you, at a later date, seceded from the National Church of Holland, and on much the same grounds. Our sympathies are with you in your deep and genuine concern for the interests of our Redeemer's Kingdom, and in the noble efforts you are making on behalf of true religion and godliness. Like ourselves you are Calvinistic and evangelical in faith and practice. Like ourselves you acknowledge the sovereignty of God in human affairs, and His word as being the only infallible rule of faith and manners. Like ourselves you are persuaded that the Lord Jesus Christ is the alone King and Head of His Church, and that loyalty to Him must ever be regarded as of supreme consequence. In centending for these and such like truths we believe that we are witnessing a good confession, and one that has in no way lost its appropriateness and value.

Mr President and Christian Brethren, we live in anxious times, and in a troubled world. As we look around we see many things that are disappointing and discouraging. We note the emergence of the totalitarian state, and we do not like it. We note the failure of the League of Nations, and although we are not surprised at its failure, we nevertheless regret it. We view with deep concern the development of neo-paganism, and we are not unmindful of its dangers. In many ways "the times are out of joint", but God has a purpose for His Church to-day as He has always had, and in the present situation He is calling upon us to serve Him with greater faithfulness and zeal. It is by responding to that call with unanimity, with heartiness, and with courage that we will secure, not only for ourselves, but for others too, the privileges and the blessings of that Kingdom which is righteousness, peace, and joy in the Holy Ghost.

The Church in Scotland is not without its problems, neither is it indifferent to them. Some of these problems have been created by conditions over which we have no direct control, such as the widespread existence of unemployment, and the transference of large numbers of our people to new housing areas before provision could be made for their spiritual needs. In these and in other ways, many have grown indifferent to the worship of God, and have become

sub-Christian in their attitude and outlook. This is perhaps the most urgent problem facing the Churches in Scotland at the present time, but is receiving attention. Besides what has already been done, notably by the Church of Scotland, to build Churches in new housing areas, an effort is being made to institute a simultaneous movement of special evangelism. The suggestion is that the movement be divided into four periods: the first, to be devoted to the Church itself, and to aim at a deepening of our spiritual life; the second period, to be devoted to visitation; the third, to definite campaigning; the fourth, to further visitation or shepherding. It remains to be seen whether and to what extent this plan will be adopted, but there is reason to believe that something of the kind is needed, and God would bless the effort. The prayer of many hearts is that God would send us times of refreshing from His gracious presence.

Mr President and Christian Brethren, I ask you to receive the fraternal greetings and the cordial good wishes of the United Original Secession Church of Scotland. May your country enjoy peace and prosperity; and may your Church in its General Synod, in all its congregations, and in its work for the Master in other lands be greatly blessed.

BIJLAGE V.
Art. 29.

BEANTWOORDING van de Schotsche afgevaardigden door prof. Aalders.

Dear brethren,

The Reformed Churches of the Netherlands highly appreciate the fact that the three Churches of Scotland, with whom we entertain correspondence, have answered our call and sent delegates to convey to our Synod their cordial salutations and best wishes. We are very sorry to learn that one of the delegates of the Free Church, Professor Peter Miller, has been overtaken by illness which prevented him from performing his charge; and we fervently hope the Lord may spare him and give him a prosperous recovery. So much the more we rejoice in the presence of the delegates now standing before us. It is a cause of real happiness to us, that brethren from the other side of the North Sea, from „bonny old Scotland”, where, as you remarked, in early days much the same struggles have been fought and much the same sufferings have been endured for the reformed faith as in our country, have crossed the waters to show us their sympathy and praise. We most cordially thank you for the good words you have spoken and for the friendliness you have manifested. On our part we set a high value on the opportunity of asserting our esteem and sympathy towards the Churches you have the honour to represent. And we assure you that we firmly adhere to the faith for which our fathers and your fathers suffered and died. Through the grace of the Lord we have remained and hope to remain loyal to the standards of our reformed truth, to the Gospel of our Saviour the Lord Jesus Christ, to the only infallible rule of faith and manners, the Holy Word of God. And in the anxious times we are now passing through, we think the bond of unity between all those who stand on this same basis more necessary than ever. Therefore we welcome your presence as a symbol of this unity with the utmost gratitude and pleasure. To these few words I must restrict myself: synodical business is awaiting us; but the shortness of my speech is inversely proportional to the warmness of our feelings towards your persons and your Churches. May the Lord bless you all and make you prosperous in the work of our Redeemer!

BIJLAGE VI.
Art. 30.

TOESPRAAK van ds W. J. Snijman.

Eerwaarde Broeders in die Here Christus,

Aan U uitnodiging om sig te verteenwoordig op u Sinode het Die Gereformeerde Kerk van Suid Afrika gehoor gegee deur ondergetekendes af te vaardig